

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zapomenutí hrdinové – vzory pro dnešní mládež

Forgotten heroes – role models for today's youth

Jitka Nesvadbová

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B ČJ-PG, bakalářské, kombinovaná

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Zapomenutí hrdinové – vzory pro dnešní mládež potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití pramenů a literatury uvedených v práci. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....2021

.....

podpis

Ráda bych poděkovala prof. PaedDr. Stanislavu Bendlovi, Ph.D. za odborné vedení konzultace a cenné rady při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala oběma ředitelům, Mgr. Marcele Mrzenové a Mgr. Jiřímu Karasovi za umožnění rozhovorů se žáky na jejich školách. Mé poděkování patří i samotným žákům, díky nimž mohl být výzkum proveden.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu a představení zapomenutých hrdinů dnešní mládeži a její pohled na ně. V teoretické části jsou popsány pojmy a studie, které se vzory zabývají. V této části jsou představeny i medailonky zapomenutých hrdinů. Cílem empirické části je zjistit, jak mohou skutky neznámých českých hrdinů mládež ovlivnit a jestli vůbec dnešní mladí mohou pochopit a obdivovat hrdinské skutky z dob, které nezažili. Výzkum je proveden metodou rozhovorů v kombinaci s dotazníkem, kterého se zúčastnili žáci Základní školy v Mutějovicích a Obchodní akademie v Žatci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vzor, hrdina, idol, postoj, mládež, historie, sociologie, identifikace

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the analysis and introduction of forgotten heroes to today's youth and their view of them. The theoretical part describes the concepts and studies that deal with patterns. In this part, the medallions of forgotten heroes are also presented. The aim of the empirical part is to find out how the deeds of unknown Czech heroes can influence young people and whether today's young people can understand and admire heroic deeds from times they have not experienced. The research was carried out by means of interviews in combination with a questionnaire, which was attended by pupils of the Primary School in Mutějovice and the Business Academy in Žatec.

KEYWORDS

Pattern, hero, idol, attitude, youth, history, sociology, identification

Obsah

Úvod.....	6
1 Mládež.....	7
1.1 Definice vývojových období mládeže	7
1.1.1 Pubescence	7
1.1.2 Adolescence	8
1.2 Současná mládež.....	8
2 Identita.....	10
2.1 Vývoj identity	10
2.2 Identifikace	11
3 Vzor.....	12
3.1 Vzory současné mládeže.....	12
3.2 Atributy vzorů současné mládeže	14
4 Hodnoty.....	15
4.1 Hodnotová orientace	16
4.2 Hodnotový systém E. Sprangera.....	17
4.3 Postoje.....	18
4.4 Morálka.....	18
4.4.1 Altruismus	19
5 Osobnost.....	20
5.1 Činitelé formující člověka.....	20
5.2 Vliv prostředí na osobnost	20
6 Hrdinství.....	22
6.1 Philip Zimbardo – jak se stát hrdinou	22
6.1.1 Oblasti hrdinství.....	22

6.2	Hrdinství z pohledu autorit	24
6.3	Zapomenutí hrdinové	24
6.3.1	Výběr hrdinů	25
7	Výzkumná část	41
7.1	Metody výzkumu	41
7.2	Cíle výzkumu	42
7.3	Výzkumný vzorek	42
7.4	Realizace výzkumu a metodika zpracování dat	42
7.5	Výzkumné otázky pro rozhovor:	43
7.6	Strukturované rozhovory s žáky	43
7.7	Dotazník	54
7.8	Výsledky dotazníku	55
7.9	Závěr výzkumného šetření	57
	Závěr	59
	Seznam použitých informačních zdrojů	62

Úvod

Zapomenutí hrdinové – osoby, které se zapsaly do naší historie skutky, jež jsou hodné následování. Staly se hrdiny své doby. V běžných hodinách dějepisu není prostor ani čas se těmito hrdiny zabývat a k dnešní mládeži se tak informace o nich dostanou jen zřídka. Ačkoliv se většina mladých dnes spíše ztotožňuje se sportovci, filmovými hrdiny či s rodinnými příslušníky, příběhy skutečných zapomenutých hrdinů je mohou zaujmout a ovlivnit.

Pro svou práci jsem se při výběru hrdinů inspirovala především publikacemi od novináře Stanislava Motla, který se zabývá hledáním faktů a zajímavostí o osobách a místech z naší historie. Dále jsem pro svou práci použila fakta poměrně známých událostí a jejich zapomenutých hrdinů, jejichž příběhy by měly být připomínány. Každý z hrdinů, které popisuji ve své práci, by si jistě zasloužil více prostoru, protože jejich příběhy jsou nejen zajímavé, ale především poučné a inspirativní. Ale cílem mé práce je zjistit, jak mohou skutky neznámých českých hrdinů mládež ovlivnit a jestli vůbec dnešní mladí mohou pochopit a obdivovat hrdinské skutky z dob, které nezažili.

Teoretickou část práce jsem rozčlenila do 6 kapitol. V první se zaměřuji konkrétně na současnou mládež a na její definici v rámci pojmů pubescence a adolescence. Druhá kapitola se zabývá termínem identita, jejím utvářením a tím, jak může ovlivňovat jedince. Třetí kapitola je věnována termínu vzor, co ovlivňuje mládež při volbě vzoru, jaké jsou vzory dnešní mládeže, a které atributy na nich mládež oceňuje. Vzory nás ovlivňují celý život, inspirují nás a mohou na nás působit jak kladně, tak i negativně. Čtvrtá kapitola představuje hodnoty a jejich smysl v hodnotové orientaci. V této kapitole zdůrazňuji i pojem postoje, protože postoj mládeže k zapomenutým hrdinům je pro nás klíčový. Pátá kapitola je zaměřena na osobnost a autorství činů. V šesté kapitole představuji pojem hrdinství, příběhy zapomenutých hrdinů a také to, čím mohou mládež zaujmout.

Výzkumná část prováděná formou strukturovaných rozhovorů nám poskytne informace o tom, jaké hodnoty na hrdinech mládež oceňuje a jestli dokáže považovat některého z hrdinů za svůj vzor. Rozhovory poskytnou názory a postoje mládeže na zapomenuté hrdiny a dobu, ve které žili.

1 Mládež

Abychom mohli správně definovat termín mládež, je zapotřebí seznámit se s vývojovými obdobími lidského života. Mládež můžeme zařadit na pomezí dvou období, pubescence a adolescence. Macek (1999) uvádí i třetí termín střední adolescence, do kterého můžeme zařadit respondenty, jenž se budou účastnit mého výzkumu. Během těchto vývojových fází prochází mládež změnami, které je ovlivňují nejen po psychické, ale i po fyzické stránce. Práce je zaměřena na dnešní, tedy současnou mládež, na to, jak se liší od té předchozí generace, jak přemýšlí a také to, jak ji ovlivňuje technický pokrok.

1.1 Definice vývojových období mládeže

1.1.1 Pubescence

Pubescence je časově ohraničena věkem od 11 do 15 let. V tomto období dochází k celé řadě změn, od tělesných až po psychické. Zatímco pro mladšího školáka je důležitá současnost, pro dospívajícího nabývá významu především budoucnost. Pro pubescenta je to čas, kdy se chce osamostatnit od rodičů, začíná s partnerskými vztahy a plánuje si své budoucí povolání. Jedním ze sociálních mezníků dospívání je ukončení základní povinné školní docházky. Doposud byl závislý na rodině a tyto změny vedou ke ztrátě jistot a potřebě nové stabilizace. Důležitým znakem dospívání je tělesná přeměna. Pro dospívajícího je vzhled důležitou složkou jeho identity. Pubescent se o svůj vzhled zajímá a věnuje pozornost svému vlastnímu tělu a oblečení, které si vybírá. Pubescent považuje za hlavní přínos dospívání zaměření na vlastní pocity, myšlenky a prožitky. V tomto období se projevuje nový typ sebepoznání – introspekce. Hormonální změny u něj představují psychickou zátěž, působí přecitlivěle, často se projevuje větší impulzivitou, leckdy naopak uzavřeností do sebe. Hledá si nové atraktivnější identifikační vzory, a to jak ke ztotožnění, ale i k odlišení se. Prostředkem sebepoznání je hodnocení jiných lidí. Vágnerová (2000) zmiňuje definici D. Elkinda (1984), který mluví o iluzi „imaginárního publika“, které sleduje chování pubescenta. Jde o jev nezralého sebevědomí, kdy pubescent vyžaduje svou pozornost. V pozdějším věku adolescentovi dochází, že i ostatní lidé mají své problémy a nebudou se zaměřovat přímo na něj. Co je ale v tomto jevu přínosné, je zájem a pozornost, kterou pubescent věnuje lidem, čímž rozvíjí empatii a citlivost k názorům jiných lidí. (Vágnerová, 2000, s. 209–224)

1.1.2 Adolescence

Pojem adolescence odvozujeme z lat. slovesa adolescere (dorůstat, dospívát, mohutnět). Adolescenci datujeme od 15 do 22 let. Od 19. století je ztotožňována s pubertou. Jedná se o období mezi dětstvím a dospělostí. Adolescence je brána jako čas pro splnění vývojového úkolu, v němž jsou zahrnuty potřeby a očekávání společnosti, ve které jedinec žije. Jsou to úkoly biologické, psychologické a kulturní. (Přijetí vlastního těla a fyzických změn, získání zkušenosti v erotickém vztahu, získání představy o ekonomické nezávislosti, ujasnění hierarchie hodnot, identita reflexe priorit a další.) Během adolescence dochází k přechodu plnoletosti a adolescent se stává v 18 letech právně zodpovědný. Toto přípravné přechodné období dává jedinci čas připravit se na to, stát se dospělým. Nedílnou součástí dospívání je přátelství. Mladiství mezi sebou navazují vztahy, jsou si navzájem emoční podporou a sdílí společně své prožitky, pocity a nálady. Dospívající si hledá přátele, s nimiž se shoduje a rozumí si. Jak říká jedno přísloví: „Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.“ Leckdy taková přátelství vydrží až do dospělosti a jsou nedílnou součástí našeho života. V adolescenci se prohlubuje vědomí vlastní identity, jedinečnosti a hodnoty. Pro toto období je charakteristické hodnocení sebe sama, stejně jako hodnocení druhých. (Macek, 1999, s. 9–14) Období od 14 do 16 let věku nazývá Macek (1999) střední adolescencí, kde je dospívání předmětem hodnocení a osobních úvah. Ve své publikaci cituje Havighursta (1987), který charakterizuje střední adolescenci jako specifický životní styl, resp. kulturu mládeže. V tomto věku se mladí osamostatňují. Jedná se o přechod ze základního vzdělávání na střední školu, kde se adolescent snaží co nejvíce přiblížit nové skupině vrstevníků. Adolescent se snaží odlišit tím, že poslouchá specifickou hudbu, obléká se výstředně. Díky těmto zvláštnostem stoupá jeho skupinová příslušnost. V psychologickém slova smyslu je to období hledání osobní identity, vlastní autentičnosti a jedinečnosti. (Macek, 1999, s. 36)

1.2 Současná mládež

Podle Pospíšilové (2010, s. 118) je současná mládež zrcadlem své společnosti. Jaká je mládež, taková je společnost, jaká je společnost, taková je mládež. Většina historických epoch zmiňuje, že „dnešní“ mládež je horší než ta „včerejší“. Dokládá to i vytesaný výrok nalezený na hliněné tabulce staré přes 3 000 let. „Mládež je prohníla skrz naskrz. Mladí jsou zlomyslní a leniví. Nikdy nebudou jako mladí kdysi. Ti dnešní nedokážou zachovat naši kulturu.“ (Gilbert, 2009, s. 64) Jak cituje ve své publikaci Pospíšilová (2010). J.J. Rousseau

uvedl: „Že si stěžujeme na to, jaké jsou děti, a nevidíme, že lidské pokolení by zahynulo, kdyby člověk nebyl nejprve dítětem. (Rousseau, 1956, s.6).

Současná mládež je od roku 1993 nazývána jako generace Y, nebo také generace Milénia, Generation Next, Downloading Generation, ale i Echo Boomers. Tato pojmenování získala díky rostoucí pracovní síle a vývojem technologií. Hovoří se o ní jako o konzumní společnosti, která žije ve virtuálním světě a je vnímána jako „technologická generace“. Často bývá pojmenována jako „Boomerang Generation“ a „Peter Pan Generation“ z důvodu odkládání dospělosti na pozdější období. To souvisí i s tím, že mladí bydlí dlouho u rodičů a nechtějí se úplně osamostatnit. Dnešní mládež žije ve světě s technickým pokrokem, více se stresuje, často se rodí do neúplných či rozvedených rodin. To může vést k větší kriminalitě a záškoláctví. Někteří autoři uvádějí, jako by mladým chybělo rozumové smýšlení, zájem o poznání minulosti ve srovnání s dřívější generací. Mladí potřebují mít svou autoritu, která by je vedla, naslouchala jim a pomohla rozvíjet jejich vlastní sny. Tu mohou najít například u svého pedagoga.

Dnešní mládež se od té přechozí generace moc neliší. Bere realitu takovou, jaká je. Oslabila se závislost na autoritách a rodině, mládeži chybí vzory a opora. Naopak se posílila důležitost rovnocenných vrstevnických vztahů. Mění se jejich představy závazků a partnerství. Pospíšilová (2010) zmiňuje dialog jako formu prožívání přítomnosti a otevřenosti mladého člověka. Dialog popisuje jako příležitost nabízet druhému to, co vidím, a pozorně vnímat to, čím žije z úcty k lidství a z lásky k němu. Dialog je pro mladé důležitý proto, aby uměli dobře argumentovat, respektovat, poznat a chránit svou identitu. (Pospíšilová, 2010, s. 119–126)

2 Identita

V kapitole identita popisují, jak se vytváří identita u mládeže a co ji ovlivňuje, jaká jsou různá pojetí a pohledy autorů, a v neposlední řadě to, jak jsou pro mládež při tvorbě identity důležité vrstevníci. Pomocí identity si můžeme zodpovědět otázku, kdo jsme, mít představu o sebe samém.

2.1 Vývoj identity

Pojmem identita (Výrost a Slaměník, 2008, s. 109) se rozumí to, kým nebo čím je osoba nebo společenství lidí. Identitu uvádějí slovníky často jako synonymum k individualitě, či osobnosti, která je sama sebou. Vágnerová (2000) ve své publikaci zmiňuje Eriksona (1964), který označuje dospívání jako fázi vytváření a hledání vlastní identity. Pubescent si tvoří ideál, identifikuje se s hodnotami. Identita ovlivňuje veškeré jednání a směřování jedince. Je subjektivním obrazem vlastní osobnosti. Úkolem dospívání je dosažení nových pozic a potvrzení určitých jistot. Je to fáze hledání vlastního sebepojetí, jakým by chtěl adolescent být. Důležitá je i znalost jiných lidí, s nimiž se adolescent srovnává, jejich hodnocení funguje jako sebepoznání. Někteří jedinci přijímají identitu v rámci rodiny, originálnější způsobem je vytvořit si identitu, realizovanou vlastním úsilím a představou. Mnozí si vytvářejí identitu nápodobou vzorů, které jsou pro ně zajímavé, znají je a považují je za přijatelné.

Macek (1999) uvádí ve své publikaci proces konstrukce identity, popsany Marciou (1966). Ten rozlišuje 4 čtyři potenciální stavy identity:

- **Difuzní (rozptýlená) identita** – tuto identitu chápeme jako stav, kdy jedinec nemá potřebu sebedefinování. Dá se snadno ovlivnit vrstevníky, často mění svůj názor a své hodnocení řídí podle reakce druhých na jeho osobu.
- **Status náhradní identity či předčasného uzavření** – jedinec své postoje, normy a budoucí cíle přebírá od autority (rodič, učitel, přátelé), aniž by si je ověřoval vlastní zkušeností.
- **Status moratoria** – stav, kdy jedinec zažívá krizi identity, která je spojená se stavy pochybnosti a úzkosti, bez ohledu na to, zda na sebe bere skutečné závazky. Snaží se experimentovat, objevovat nové hodnoty, role a zájmy.

- **Status získání či dosažení identity** – jedná se o finální stadium adolescence, stav kontinuity mezi vlastní minulostí, přítomností a budoucností. Jedinec posiluje své já a sebeakceptaci. (Macek, 1999, s. 20–21)

2.2 Identifikace

Identifikace – českým slovem nápodoba, je základním mechanismem sociálního procesu, ve kterém jedinec vědomě či nevědomě napodobuje chování, které vidí u jiných jedinců. J. Čáp (2007, s. 54) rozděluje nápodobu a identifikaci tak, že nápodoba se týká vnějšího chování, oproti tomu u identifikace jde o vnitřní charakteristiku osobnosti. Dítě své názory a chování přijímá od svého vzoru, srovnává a identifikuje se s ním pomocí sociálního učení. Například v rodině kuřáků dítě tento zvyk vidí a snaží se ho napodobit, na rozdíl od rodiny nekuřáků. Dnešní mládež ovlivňují média a internet, identifikují se často s postavami připomínající hrdiny, se kterými symbolicky prožívají popularitu a moc, jež pro ně není v reálném životě dostupná. Pro dospívajícího jsou důležité i názory ostatních. Skupina má někdy větší vliv než jedinec. Adolescent si vybírá takovou, s níž se může identifikovat, se kterou má společné zájmy. Je to pro něj lepší volba, ve skupině se cítí silnější s menší mírou zodpovědnosti. Jde často o přechodnou fázi. Jsou to například skejťáci, vyznavači různých stylů hudby, tvůrci graffiti a další. Ne každá skupina je vhodná, proto je dobré se od takové skupiny časem diferencovat, aby nedošlo k volbě negativní identity. (Vágnerová, 2000, s. 263–270)

P. Weinreich (Výrost a Slaměník, 2008, s. 121) hovoří o dvou typech identifikace s jinými:

- Empatická definice – jedinec vnímá podobnost se vzorem, a to jak s pozitivními, tak i s negativními vlastnostmi.
- Rolová modelová identifikace, kterou rozděluje na idealistickou identifikaci s pozitivním modelem, kdy má dítě přání podobat se svému vzoru a kontra-identifikaci s negativním modelem, kdy se dítě chce naopak od někoho odlišit.

3 Vzor

Socializace mládeže je složitý proces, který probíhá prostřednictvím postojů, hodnot ale také prostřednictvím identifikace se vzory. Pojem vzor úzce souvisí s pojmy idol, příklad, ideál nebo model, ačkoliv mají samy o sobě každý svůj význam. Modelem dosahujeme specifického ovlivnění člověka. Ideál je vzor stojící nejvýš. Vzor v podobě osoby nás může motivovat k úspěchu, ovlivňovat naše názory, postoje a chování. Jedná se o typ sociálního učení, kdy si jedinec osvojuje a napodobuje své vzory. (Stašová, 2015, s. 89)

Otázkou je, kdo jsou vzory dnešní mládeže, s jakými typy osobností se chce mládež identifikovat a co ovlivňuje jejich volbu.

3.1 Vzory současné mládeže

Stašová (2015) přirovnává vzor ke kompasu, udávajícím směr rozvoje naší osobnosti, a rozděluje vzory na čtyři typy:

1. Vzor jako osoba, která se vyskytuje bezprostředně blízko jedince a daná osoba tak na jedince působí v procesu socializace, je pro ni přirozeným vzorem.
2. Vzor, u kterého jedinec oceňuje jeho vlastnosti a způsoby chování. Ve svém životě se s těmito vlastnostmi ale neztotožňuje a napodobit je nemůže, nebo nechce.
3. Vzor jako osoba, u které si jedinec cení jejich vlastností a touží svůj vzor následovat.
4. Jedinec svůj vzor obdivuje, považuje ho za idol, který zbožňuje. Často zde převládá emotivní složka a jedinec svůj vzor slepě následuje.

Mládež se díky vzoru identifikuje a rozvíjí určitým směrem. Erikson (1964) tvrdí, že identifikace s nějakým dospělým či vrstevnickým idolem umožňuje adolescentům hledat informace nebo hodnoty a tím se připravovat na roli dospělého. (Stašová, 2015, s. 88–91)

Současná mládež nemá přesně vyhraněnou představu, kdo by mohl být jejich vzorem. Hodnotovou orientací se podobají příbuzným či rodičům, jejichž úkolem je působit na ně kladně po celý život. Dospívající hledají svou identitu v určité vrstevnické skupině, která vyznává vlastní hodnoty, normy a ideály, s nimiž se může ztotožňovat. Utváří si tím sociální identitu. Vzorem se obvykle stává populární osobnost, které se mladiství snaží přiblížit vzhledem či chováním. Mohou se snažit i dosáhnout podobných cílů, jako jejich

vzor. Volbu vzoru ovlivňuje věk, sociokulturní zkušenost a dosažená inteligence jedince. Mladší děti chtějí být princeznou, kosmonautem, popelářem apod. Učňové mají představu být jako někdo úspěšný. Studenti se zaměřují na otevřenější možnosti jako např. umět dobře cizí jazyky. (Vágnerová, 2000, s. 246)

Identifikaci se vzorem můžeme brát jako určitou formu sociálního učení, kdy se jedinec ztotožňuje, srovnává, a nakonec přijímá svůj vzor. Děti se identifikují zejména s těmi vzory, jež vnímají jako podobné sobě samým, nebo dominující v prostředí kolem nich. Důležitou roli hraje i atraktivita vzoru, některé vlastnosti či vzhled lidí nás přitahují, některé naopak odpuzují. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 252)

Roku 2009 Stašová (2015) na UHK provedla výzkum, zabývající se vzory současné mládeže. Šetření bylo provedeno mezi dětmi ve věku 9-17 let. Z výsledků jejího šetření je patrné, že si mládež vybírá vzory ze svého bezprostředního sociálního okolí, především z rodiny. Jako další je výběr mládeže zaměřen na vzory významných osobností z oblasti sportu, hudby a médií. Někteří jedinci své vzory nemají a chtějí být jen sami sebou, nemají zájem se s nikým identifikovat. Jak zmínil jeden chlapec ve své odpovědi: „Narodil ses jako originál, tak nezemři jako kopie“. Z celkových 762 dotazovaných na otázku, komu by ses chtěl podobat, 39,6 % z nich odpovědělo: někomu z rodiny. Dalších 10,8 % si vybralo známého sportovce. Pro oblíbeného zpěváka se rozhodlo 12,1 %. Mládež druhého stupně si vybírá za vzor často své kamarády a spolužáky, u nichž vidí podobné vlastnosti, jako u sebe. Zajímavé je, že si děti zvolily spíše reálné vzory (93,5 %), než vzory fiktivní (6,5 %). Pro můj výzkum je také důležité, jak se mládež rozhoduje v oblasti času. Šetření ukazuje 93 % respondentů, kteří volí vzory spíše ze současnosti než z minulosti. Čím jsme starší, tím více si volíme vzory právě z minulosti, což nám dává jisté poučení. Mládež si raději volí vzory ze současnosti, protože o nich má nějaké mínění vlivem médií. Výzkum nám poodhalil, že typ rodinného soužití, v němž se děti pohybují, nemá žádný vliv na volbu vzoru. Stejně tak čas strávený sledováním televize a médií. (Stašová, 2015, s. 99–104)

Výzkumem vzorů mládeže se zabývala i Nováková (1971) ve své studii z let 1965–1969, publikované v časopise *Pedagogika*. Nováková (1971) interpretuje ideál a vzor jako možnost formování osobnosti žáka po morální stránce. Ideál se vytváří z toho, jací jsme, co jsme viděli, přečetli, co nás přitahuje. Vzor chápe jako konkrétní osobu a její obraz hodnot, ale také jako východisko k vytvoření ideálu. U starších žáků výzkum ukázal, že pro svůj vzor sahají do svého blízkého okolí a volí si převážně rodiče či příbuzné. Kategorie

historických osobností a fiktivních postav byla zastoupena nejméně. Ačkoliv zde bylo ještě znát doznívání vlivu hrdinů z doby poslední války. Starší respondenti na rozdíl od těch mladších čerpají své vzory ze širšího prostředí, mají rozšířenější obzory. Mládež na svých vzorech převážně oceňovala mravní vlastnosti a hodnoty týkající se mezilidských vztahů. (Nováková, 1971, s. 685–706)

3.2 Atributy vzorů současné mládeže

Z výzkumu Stašové (2015) je patrné, jaké atributy si mládež vybírá při volbě jejich vzoru. Mezi první tři se zařadily povahové vlastnosti, schopnosti a dovednosti a vzhled. Povahové vlastnosti mládež oceňovala především u rodinných příslušníků, což poukazuje na fakt, že rodiče jsou důležitým vzorem chování pro mladistvé. U matek oceňují nejvíce povahu, péči o druhé a altruismus. U otců jsou to jejich aktivity, respekt a profesionalita. Oproti tomu vzhled ovlivňoval jejich volbu vzoru z oblasti slavných osobností (zpěváci, herci apod.), na nichž obdivují jejich slávu, bohatství, životní styl a často také to, jak se z obyčejných lidí staly slavnými. V kategorii postav z filmu či historických postav oceňovala mládež i vlastnost pomoci druhým, udělat něco dobrého pro druhé, případně se obětovat pro dobro. Schopnosti a dovednosti preferuje mládež nejvíce u sportovců, vědců a zpěváků. Chtějí také dosáhnout podobných cílů a být úspěšní jako oni. Dnes má mládež k dispozici sociální skupiny, sítě a aplikace, kde mají nepřehledné množství výběru mediálního vzoru. Vzory mají takové charakteristiky, které mládež zatím nemá, ale chce je do budoucna získat. Pomocí nich si utváří představu o sobě samém. (Stašová, 2015, s. 105–106)

U volby vzoru je znát i značný vliv médií, především televize. Mladí mohou mít svůj mediální vzor, který může být jak reálný, tak fiktivní. U fiktivních hrdinů vzhled nehraje takovou roli. Tyto vzory zaujaly především tím, jaké mají schopnosti, jak se chovají a co dokážou. Oblíbenou postavou mládeže ve věku 15-17 let je Dr. House a posléze Spiderman.

Školní vzdělávání může ve volbě vzoru hrát velkou roli. Například nadace William Gladden Foundation nabízí biografie významných osobností k pedagogickému využití. Jedná se o osoby, které se musely vyrovnat s neobyčejnou, těžkou životní situací, překonaly překážky a mohly by být pro mládež dobrými vzory. (Stašová, 2015, s. 114)

4 Hodnoty

Hodnota – ocenění nebo míra důležitosti, kterou přisuzujeme určitým věcem. Některé jsou trvalé, jiné zase proměnlivé. (Průcha, 1998, s. 77) Každý má hodnoty jiné, mohou pro nás představovat to, co pro nás má v životě smysl, co je pro nás důležité, čemu dáváme své priority. (Prudký, 2009, s. 2) Hodnoty jsou vztahy mezi lidmi a věcmi a každý si určuje sám, zda dané věci přiřadí vyšší či nižší hodnotu. Hodnotou je pro subjekt to, co pro něj má nějaký význam, ten může být větší či menší, pozitivní nebo negativní. Hodnoty v kladném smyslu jsou biologické (zdraví, život, pohodlí, požitky), kulturní (zábava, estetické zážitky, práce), duchovní (poznání, morálka, náboženské, politické a jiné ideje), sociální (manželství, přátelství, láska) a další. (Nakonečný, 1997, s. 118)

Hodnoty nejsou vrozené, je potřeba k nim vychovat. Pospíšilová (2010, s. 158) ve své publikaci zmiňuje W. Brezinku (1996, s. 111), který uvádí, že výchova a hodnoty k sobě nerozlučitelně patří. „Každá výchova je zaměřena na něco hodnotového. Výchova bez hodnot neexistuje.“

Smékal (2004) nabízí čtyři pohledy na hodnoty z psychologického hlediska:

- Hodnoty jako obecné cíle, o něž člověk usiluje. To, co má pro člověka smysl či cenu: štěstí, zdraví, mír, rodina atd. Rokeach o těchto hodnotách hovoří jako o cílových hodnotách.
- Hodnoty jako prostředky, kterými můžeme pro sebe dosáhnout něčeho významného (vzdělání, postavení v zaměstnání, poctivé jednání atd.) Rokeach tyto hodnoty charakterizuje jako instrumentální.
- Hodnoty, kvůli kterým stojí za to usilovat o nějaký objekt nebo se mu vyhýbat (požitek z kouření nebo odmítání cigarety, kniha jako zdroj zábavy i vzdělání).
- Hodnoty jako kritéria, podle kterých posuzujeme a oceňujeme různé události a předměty našeho světa. (Smékal, 2004, s. 256)

Dějiny dokládají, že lidé jsou ochotni položit život za věrnost hodnotě, s níž se ztotožnili.

Prudký (2009, s. 42) chápe socializaci jako rozhodující proces utváření hodnot v jedinci, kdy je nutné věnovat pozornost socializačním mediátorům, které mají vliv na utváření hodnot (funkce a význam rodiny, vrstevnické, zájmové a pracovní skupiny, atmosféra ve společnosti, osobnostní dispozice, vlivy prostředí atd.).

4.1 Hodnotová orientace

Hodnotovou orientaci vytváří atraktivita pozitivních hodnot a odpudivost hodnot negativních. Většinou podprahově a nevědomky obsazujeme emočně určité hodnoty. Ponešický (2006) přirovnává hodnotovou orientaci k vektorovému součtu, podle kterého lze i charakterizovat typickou morálku různých společenství. Prudký (2009, s. 34) hodnotovou orientací rozumí vyjádření specifikace hodnot přijatých daným nositelem v procesech a zaměřeních.

Smékal (2004, s. 258) předkládá k zamyšlení tento trojí typ hodnot jako příběh ze starého Egypta. Faraónův písař se ptal tří dělníků na stavbě pyramid: „Co děláš?“ „Tesám kámen,“ odpověděl jeden. „Živím rodinu,“ byla odpověď druhého. „Stavím chrám,“ řekl třetí.

Sak (2000, s. 78–101) se zabýval hodnotovou orientací mladé generace ve věku 15–30 let podle preference jejich hodnot. Na základě výsledných hodnot, které získal, vytvořil 7 faktorů obecnější hodnotové orientace.

1. **Egoisticko-materialistickou hodnotovou orientaci** – hodnoty jako majetek, plat, úspěch v zaměstnání.
2. **Profesně-rozvojová hodnotová orientace** – hodnoty vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, aktivní přístup k životu.
3. **Reprodukční hodnotová orientace** – hodnoty jako životní partner, rodina, děti a láska.
4. **Globální hodnotová orientace** – hodnoty zdravého životního prostředí, mír a zdraví.
5. **Liberální hodnotová orientace** – vyjádřena hodnotami jako svoboda, demokracie a soukromé podnikání.
6. **Sociální hodnotová orientace** – tu vyjadřují hodnoty jako veřejně prospěšná práce, politická angažovanost nebo být užitečný druhým lidem.
7. **Hédonistická hodnotová orientace** – vytvářena hodnotami jako koníčky, zájmy, přátelství a láska.

Hodnotová orientace se vyvíjí věkem, ale i podle doby v ní žijeme. Společnost utváří hodnotový systém, na který jedinec reaguje. Postoje, potřeby a hodnoty utvářejí motivaci k jednání člověka v procesu výchovy. (Sak, 2000)

4.2 Hodnotový systém E. Sprangera

Eduard Spranger, německý představitel duchovědné psychologie první třetiny 20. stol., sestavil šest typů poznání života tvořící základní „životní formy.“ Tyto životní formy prezentují duchovní principy, které u lidí představují přístup ke světu. Jsou to: pravda, krása, užitek (zisk), láska k lidem, moc, Bůh/moudrost. E. Spranger popisuje šest typů lidí podle těchto přístupů:

1. **Teoretický člověk:** usiluje o poznání pravdy. Vedoucí hodnotou je pro něj poznání zákonitosti, podstaty světa a vztahy mezi lidmi. Tento teoretický typ nemusí nutně být jen vědec, ale třeba i opravář, lékař nebo účetní, kdokoliv, pro koho je nejdůležitější orientací ve světě to, co, jak a proč se děje.
2. **Estetický člověk:** hledá ve světě zážitek, příležitost sebevyjádření nebo estetický dojem. Vnímá vše jako harmonické, kdy prožívá libost, nebo jako disharmonické, kdy trpí a je nesvůj. Tento člověk je estét, který žije v světě forem, barev, zvuků a rytmů.
3. **Ekonomický člověk:** osoba hledající zisk a užitek. Podle Sprangera je to typ člověka, který myslí jen na vlastní blaho. Hodnotou pro tento typ egocentrického člověka je jen to, co je prospěšné jemu samému, rodině, skupině.
4. **Sociální člověk:** žije pro druhé, nebo hledá sebe v druhých. Usiluje o všeobjímající lásku. Na jednu stranu Spranger zdůrazňuje jeho patriarchálnost, na druhou stranu upozorňuje, že svou lidskost může sociální člověk projevit jen prostřednictvím lásky k bližnímu.
5. **Mocenský typ osobnosti:** člověk, neusilující o administrativní moc, ale jeho role spočívá v podřízení se vyšším principům. Definuje moc v psychologické rovině, kdy je možno dosahovat čistě v duchovním smyslu.
6. **Náboženský člověk:** osobnost, která usiluje o hledání smyslu života. Jde o tzv. implicitní náboženskou orientaci, která nemusí být vázána na respektování určité doktríny.

Každá z těchto uvedených typologií má odlišný přístup k hodnotám. (Smékal, 2004, s. 258)

4.3 Postoje

Předmětem mého zkoumání jsou postoje mladistvých. Postojem rozumíme hodnocení určitých objektů nebo jednání, v našem případě zapomenutých hrdinů. Vztah k hodnotám tvoří obsah postojů. (Nakonečný, 1997, s. 118)

Pospíšilová (2010) cituje Hartla (2015, s. 442), který definuje postoj jako sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoj může být kladný, či záporný, záleží na úhlu pohledu jednotlivce. Postoje mohou překonávat nejistotu a úzkost, mohou přispívat k sebevyjádření, sebeospravedlňování, či upevňovat sebevědomí. Pospíšilová (2010) zdůrazňuje vícesložkovost postoje, kdy se postoj skládá z hodnocení a emočních pocitů.

Svémi postoji může mládež hodnotit konkrétní věci a události ve svém okolí. Vyjadřováním postojů posiluje sociální vztahy i tím, že má podobné názory jako ostatní. Postoje dávají lidem možnost vyjádřit své emoce a podle toho na danou věc či objekt reagovat. Snadněji se k dané věci postavíme čelem, pokud na ni máme pozitivní postoj. Negativním postojem většinou dáváme najevo svou nespokojenost. To, jaký postoj mladí mohou mít, souvisí i s jejich sociálním zázemím, informovaností a skupinou, která je obklopuje. Na dnešní mládež působí vliv internetu, kde se denně lidé vyjadřují k určitým tématům a zauímají své postoje. Mnozí tak mohou přebírat postoje ostatních na základě těchto mediálních referencí. Často přejímají postoje na politiku, náboženství a svět kolem nich, aniž by si utvořili svůj vlastní názor. S postoji úzce souvisí i předsudky, které je ovlivňují. Pro adekvátní postoj bychom měli mít co nejvíce informací, abychom se mohli objektivně postavit k dané věci či tématu.

4.4 Morálka

Morálka úzce souvisí s hrdinstvím. Velký sociologický slovník ji vymezuje jako soubor hodnot, norem a vzorů chování. Morálka je chápána jako určité hodnotové zakotvení jedince či společnosti. Díky socializaci je člověk schopen vést morální život. (Prudký 2009, s. 55–56) U výrazně hodnotově orientovaných osob je důležité a mravné to, aby byli všichni lidé orientovaní podobně. Jeho hodnotová orientace zároveň ovlivňuje jeho morálku. Člověk Sprangerova estetického typu cítí despekt k lidem, co si neváží umění. Člověk teoretického typu lituje ty, kteří se spokojují s povrchem věcí. Ekonomicky zaměřeného člověka popuzuje ztráta času a plýtvání. (Říčan, 2010, s. 197)

S morálkou souvisí pojem **mravní hodnota**, používáme ji u hodnot uskutečnitelných pomocí lidské vůle. Pospíšilová (2010) zmiňuje 2 typy filozofů – první jako je Aristoteles, Nietzsche a další, definují mravní hodnotu jako výkon a morálku chápou jako „portrét“ ctnostného člověka. Druzí, např. Platón či Kant, vymezují hodnoty jako normy, které by měl člověk uskutečňovat bez jistoty, že někdy dosáhne jejich plného uskutečnění. (Pospíšilová, 2010, s. 149)

Žádoucí pro rozvoj dítěte je, aby si osvojilo morální hodnoty a vyrůstalo v harmonickém rodinném prostředí. Je důležité, aby si morální hodnoty žák zažil na vlastní kůži, aby se setkal s různými překážkami, kterým by musel čelit. Často se může stát, že až ve škole zjistí, že jeho morální hodnoty, které si nese z rodiny, jsou v rozporu s hodnotami akceptovatelnými společností.

Mládež by měla být vychovávána tak, aby mohla neustále porovnávat a posuzovat postoje své, ale i ostatních. (Pospíšilová, 2010, s. 89)

4.4.1 Altruismus

Dobrovolné jednání, jež slouží druhému bez nároku na odměnu. Jedná se o mravní princip založený na nezištné lásce a pomoci druhým i na úkor sebe. (Pospíšilová, 2010, s. 213) Altruismus můžeme považovat za jistou formu prosociálního chování. Pro mladé může být výzvou, setkat se s takovou osobou, která koná dobro bez nároku na odměnu. Naši hrdinové, dá se říct, projevovali znaky altruismu. Snažili se pomáhat lidem, aniž by očekávali, že budou oslavováni či odměněni. Leckdy jim samotným šlo o život. V každém z nás by měl dřímát alespoň kousek altruismu, pomáhat bližním, nemohoucím a těm, kteří to potřebují, aniž bychom za to očekávali jakoukoliv odměnu či oslavu. Ochota pomáhat ostatním není samozřejmostí, toto chování by nám mělo být vštěpováno už v dětství. Záleží také na povaze. I zde se opět obracíme na vliv rodiny a prostředí, ve kterém vyrůstáme a které ovlivňuje náš sociální život.

5 Osobnost

Pojem osobnost si můžeme vyložit v několika významech. Používá se nejen v běžné řeči, ale i v historických vědách, kde se osobností rozumí výrazný jedinec, tvůrce dějin. V psychologii tento termín chápeme jako vnitřní organizaci duševního života člověka. Sociologie považuje osobnost za prvek společenských skupin a nositele kulturní tradice. Pro pedagogiku je osobnost jako východiskem, podmínkou a cílem výchovy. Osobností se musíme stát, tou se nerodíme. Osobností je každý člověk, na kterého působí různé vnější a vnitřní faktory, výchova, ale i vlastní aktivita jedince. (Nakonečný, 1997, s. 9)

Osobností se staneme tím, co děláme. Jedná se o neustálý rozvoj a proces jedince. Osobností je člověk, pokud jeho činy vycházejí z něj samého, není jen kopií určitého vzoru nebo role. Osobnost roste vlastními činy. Někteří lidé zůstávají v paměti lidstva i po své smrti díky své mravní a duchovní hodnotě činů během svého života. Předpokladem pro autorský čin je odpovědnost, uvědomělost, uvážlivost a ohleduplnost v přijetí hodnot a realizaci činů. (Smékal, 2004, s. 33–34)

5.1 Činitelé formující člověka

Člověk se neustále vyvíjí a působí na něj mnoho faktorů. Tyto faktory dělíme do dvou skupin, a to na vnější a vnitřní činitele. Vnější činitelem je prostředí, ve kterém člověk vyrůstá (škola, rodina, vrstevníci), dále také výchova. Tito činitelé na člověka působí neorganizovaně, spontánně, ale i záměrně v rámci výchovy. Mezi vnitřní činitele můžeme zařadit to, co má člověk vrozené, biologické předpoklady, tzn. zděděné vlohy, nepodmíněné reflexy a instinkty. (Bendl, 2016, s. 181–183)

Sociokulturní vlivy působí na všechny členy společnosti. Příslušníci této společnosti si osvojují normy, hodnoty, způsoby uvažování a chování, které jsou vyžadovány. Větší sociální skupina, ke které jedinec náleží, mu zprostředkovává a interpretuje sociokulturní vlivy. Působení je zprostředkováno sociálními skupinami nebo institucemi. Nejvýznamnější sociální skupinou, specifickou úzkým kontaktem všech členů, je rodina. Rozvíjí psychické funkce i celou osobnost. (Vágnerová, 2000, s. 19)

5.2 Vliv prostředí na osobnost

Jak už jsem nastínila, jedním z vnějších faktorů ovlivňujícím osobnost je prostředí. Prostor je to, co nás obklopuje. Je spojené s latinským termínem „genius loci“, který v překladu znamená „duch místa“ a označuje určitou specifickou atmosféru místa. Genius

loci vdechuje život lidem a místům, je něčím, co nám dává pocit jistoty a bezpečí. Každé místo, ať je jakékoliv, vychovává člověka a pomáhá identifikovat jeho osobnost. Pokud jsme v prostředí umělém, těžko se v něm můžeme identifikovat (spřátelit). Krásný příklad uvádí Bendl (2016), když cituje F. Kafku, který se vyjadřoval kolem roku 1900 ke stržení starého ghetta: „*Stále v nás žijí ty tajuplné uličky, temná nároží, slepá okna, špinavé dvory, hlučné hospody i tiché hospůdky. Procházíme se po širokých ulicích nového města, ale naše kroky i pohledy jsou nejisté. Uvnitř se chvějeme tak jako dřív ve starých uličkách bídy. Naše srdce se dosud ničeho nezavila. Nezdravé staré ghetto je pro nás mnohem skutečnější než naše hygienické okolí. Procházíme se jako ve snu, a i my sami jsme jen přízraky minulých časů.*“

Dalším důležitým faktorem je orientace v daném prostoru. Podle Schulze (2010) identifikace a orientace představují základní bytí člověka ve světě. „Zatímco identifikace je základnou pro pocit člověka, že někam přináleží, orientace je funkce, která mu umožňuje být homo viator (poutník, cestovatel – pozn. S. B.), což je též součást jeho přirozenosti. (Bendl, 2016, s.180)

Prostředí dělíme podle velikosti, povahy činnosti, povahy daného teritoria nebo podle působících podnětů. Pro mou práci je zajímavé prostředí koncentračních táborů. Lidé všech věkových kategorií byli v době holocaustu vytrženi ze svého prostředí a ocitli se v obtížných podmínkách pro život. Někteří přišli o rodinu, museli se ze dne na den přizpůsobit režimu v těchto táborech. Ztratili zde svou individualitu, stali se jen „číslem.“ Často mohli vidět, jak se mění i charakterové vlastnosti lidí, jež znali. Byla zde i hrstka lidí, kteří se nenechali charakterem místa zlomit, dokázali projevit lidskost a pomáhat nejen dospělým, ale i dětem. (Bendl, 2016, s. 221).

6 Hrdinství

Hrdinství v sobě skrývá více, než jsme leckdy schopni pochopit. Nemusí spočívat ve velkých skutcích opěvovaných médií. Hrdiny se můžeme stát i v běžném životě. Často máme k hrdinství blíže, než se zdá. Tato kapitola představí, kdo jsou zapomenutí hrdinové a proč je potřeba si jejich osudy připomínat. Jedny z nejhrdinštějších skutků v historii jsou dílem tzv. neopěvovaných hrdinů, jejichž činy nikdy nepřijdou do centra pozornosti. (Franco, Blau & Zimbardo, 2011)

6.1 Philip Zimbardo – jak se stát hrdinou

Americký psycholog Philip Zimbardo, známý experimentem ve Stanfordské věznici, se zaměřil na vzdělávací systém žáků s tématem hrdinství. Podle něj se někteří lidé pro hrdinství narodili, jako by měli v životě určité poslání. Uvádí to na příkladu Matky Terezy nebo Martina Luthera Kinga. Hrdinou může být i obyčejný člověk, u kterého zrovna nebyla média, a tak se o něm neví. Remundová (2020) cituje Zimbarda, který ve své studii tvrdí, že lze hrdinství naučit, a to dokonce i děti, pokud budou mít vizi, jak k hrdinství přistupovat. Být hrdina znamená vědět co je dobré a co špatné. Často mohou být překážky v nás samotných. Chceme zachránit tonoucího, ale neumíme plavat. Zimbardo vychází ze studie zabývající se lidmi, kteří zachraňovali Židy za druhé světové války. Zjistil, že lidé pomáhající Židům pocházeli z rodin, kde byly jasně dané morální hodnoty. Rodiče by měli jít příkladem a učit děti k hrdinství. Pokud chceme, aby děti dodržovaly jisté morální zásady, musíme je sami dodržovat. Například mluvit slušně, pozdravit apod. Zimbardo nabízí koncept, kde se žáci učí hrdinství. Chce, aby se například místo jedné hodiny matematiky vyučovalo hrdinství. V těchto hodinách by žáci na demonstrativním příkladu měli možnost prokázat jací jsou hrdinové. Jeden žák by ležel na schodech a učitel by se zeptal jeho spolužáka: „Co dělat v takovém případě?“ Podle Zimbarda je zapotřebí žáky k hrdinství vychovávat. (Remundová, 2020)

6.1.1 Oblasti hrdinství

Franco a Zimbardo (2011) studovali mnoho zdrojů z knihoven a archivů, aby prozkoumali historické postavy, které byly za posledních 100 let spojovány s hrdinskými činy. Vytvořili situace, jež mohou vést k hrdinské činnosti a určili 5 klíčových funkcí hrdinství, na jejichž základě vytvořili 12 hrdinských typů. První z funkcí hrdinství je, že čin musí být dobrovolný. Musí také zahrnovat potenciál (fyzické nebezpečí nebo hlubokou

sociální obětí). Aktér musí přijmout důsledky svého jednání. Čin, který aktér vykoná, musí být službou pro ostatní. A poslední funkcí je provedení hrdinského činu bez očekávání jakéhokoliv zisku.

Hrdinství rozdělili na dvě hlavní kategorie podle typu rizika. Sociální hrdinství a hrdinství s fyzickým rizikem. Sociální hrdinství popisují jako dlouhodobější stav k zachování konkrétní hodnoty nebo víry. Fyzické hrdinství v sobě zahrnuje povinnost a vyskytuje se především ve vojenské službě.

Tyto dvě kategorie zahrnují 12 hrdinských subtypů a situací, které vyžadují hrdinskou akci:

1. **Vojenští hrdinové** – vystaveni opakovanému vysokému riziku. Hrdinské činy musí překročit povolání.
2. **Civilní hrdinové** – snaží se zachránit ostatní životy, přičemž riskují své vlastní.
(Tyto dva typy zahrnuje kategorie hrdinství s fyzickým rizikem)
3. **Náboženské osobnosti** – slouží jako veřejný příklad a ztělesňují náboženské zásady.
4. **Politicko-náboženské osobnosti** – náboženští vůdci, kteří se obrátili na politiku, aby ji ovlivnili.
5. **Mučedníci** – osoby v ohrožení života, které leckdy vědomě chtějí získat pozornost.
6. **Političtí a vojenští vůdci** – vedou skupinu nebo národ v obtížné době. Ztělesňují vlastnosti, které jsou nezbytné pro přežití skupiny.
7. **Dobrodruzi** – jednotlivci, kteří zkoumají neznámé zeměpisné oblasti.
8. **Vědečtí hrdinové** – kteří se zabývají neprobádanými oblastmi vědy, a objevují cenné informace pro lidstvo.
9. **Samaritáni** – lidé, kteří chtějí pomáhat druhým v nouzi. Bez znaků altruismu.
10. **Handicapovaní jedinci** – lidé, jež uspěli a překonali handicap nebo nepříznivé podmínky a mohou být sociálním a morálním modelem pro ostatní.
11. **Hrdinové byrokracie** – zaměstnanci velkých organizací, na něž působí tlaky a slepé poslouchání autorit.
12. **Oznamovatelé** – jednotlivci, jež jsou si vědomi nezákonných a neetických činností v různých organizacích.

(Hrdinské typy 3. - 12. patří do kategorie sociálního hrdinství.) (Franco, Blau & Zimbardo, 2011)

6.2 Hrdinství z pohledu autorit

S věkem, ale i sociálním zázemím se v důsledku vývoje morálních norem mění názory společnosti. Remundová (2020) cituje Zimbarda, který popisuje, že velmi často záleží na systému a situaci. Uvádí to na příkladu Číny. Pokud v Číně pomůžeme někomu v nouzi, mohou nás za to soudit. Může se stát, že svedou vinu na nás. V historii lidé více věřili v Boha, a tak věděli, že za dobrý skutek získají uznání. Naopak za špatné skutky je čeká trest. Dnes už společnost přemýšlí jinak. Historie ukazuje hrdiny na příkladech Hercula a Achillea, Ježíše či Sokrata. Jde o osobnosti, které využily fyzické zdatnosti, talentu či schopnosti uvažování nad lidské chápání. Informace o hrdínech byly předávány ústně nebo formou příběhů, které jsou dodnes vyprávěny.

Franco et. al. (2009) přemýšlejí nad tím, jak historické hrdiny co nejvíce přiblížit současné generaci mládeže. Uvažují také nad myšlenkou „Temné stránky hrdinství“. Mnoho lidí z nacistického Německa považovalo Hitlera za hrdinu. Osoby zodpovědné za útoky dne 11. září na Spojené státy americké, mohou být hrdiny na Středním východě. Autoři pojednávají o tom, jak tenká hranice je mezi hrdinstvím a despotismem. Sílu dobra lze poškodit a změnit na nástroj zla. „To, že se aktivně nepodílíte na konání zla, z vás ještě hrdinu nedělá. Hrdina proti zlu aktivně zasáhne.“ (Franco, Blau & Zimbardo, 2009)

Bendl (2016) cituje J.A. Komenského (1992), který se zmiňuje v souvislosti se vzorem o autoritě, jež by měla vládnout. Taková autorita má jít příkladem svým chováním a měla by dodržovat pravidla a zákony. Jeden z našich nejvýznamnějších panovníků, Karel IV., sám říkával, že zákonodárce má mít nejvyšší úctu před zákonem. Komenský (1992) popisuje osoby jako vládnoucí a ovládané. Vládnout světu má člověk tak, aniž by použil násilí. Lidé se mají ztotožnit s cíli společnosti a snažit se přispět k naplnění těchto cílů tím, že se začlení do společnosti.

6.3 Zapomenutí hrdinové

Zapomenutí hrdinové, osoby, jejichž skutky se zapsaly do našich dějin, ale byly zapomenuty. Hrdiny se stát nechtěli. Nechtěli být uvězněni v koncentračních táborech, nechtěli vidět smrt svých blízkých, nechtěli se postavit zlu. Většina z nich své skutky konala

bez vědomí toho, že by jimi mohli cokoliv ovlivnit, některým se to však podařilo. A je už jen na nás, abychom si jejich příběhy připomněli a mohli se jimi inspirovat.

Vzorem, autoritou, hrdinou mohou být i nenápadní lidé, kteří si dokázali udržet svou identitu i přes nesnesitelné útrapy. „Zapomenout na ně by znamenalo, jako bychom vymazali, co udělali.“ (Bendl, 2016, s. 222)

Hrdinové se museli vyrovnat s neobvyklými životními situacemi. V nových nebo extrémních situacích můžeme sledovat chování člověka jinak než při situacích obvyklých a rutinních. Až v těchto podmínkách jsme schopni definovat, zda se osobnost chová agresivně, či vyhýbavě, zda se vzdá, či se rychle orientuje, jestli se dokáže psychicky s daným stavem vyrovnat nebo se zhroutí. Tím, že sledujeme člověka v náročné životní situaci, odhalujeme nejen jeho temperament a schopnosti, ale i jeho charakter. (Smékal, 2004, s. 152)

Etický princip chování založený na hodnotě hrdosti a cti popisuje Friedrich Nietzsche tak, že aspoň jednou za život by člověk měl mít v sobě cosi hrdinského a být odvážný. (Poněšický, 2006, s. 72)

Smékal (2004, s.113) Činy mluví samy za sebe. (Latinské přísloví)

6.3.1 Výběr hrdinů

Svůj výběr hrdinů jsem cílila tak, aby se mládež dozvěděla o zajímavých zapomenutých hrdínech, o nichž se v běžných hodinách dějepisu nedozví. Ačkoliv témata jako koncentrační tábory, prohibice, světová válka, potopení Titanicu či atentát na World Trade Center jsou obecně známé historické události, mí vybraní hrdinové v nich hráli větší roli, než se zdá. O některých se mluvilo, někteří byli zapomenuti úplně. Důležité je, zda jejich hrdinské skutky a činy žáky osloví. Žákům byl předložen pohled na dějiny z jiného úhlu pohledu. Známé hrdiny znají z televize, internetu atd. Ale někteří z hrdinů byli médií vykresleni jinak, než tomu opravdu bylo. Svým výběrem jsem chtěla žákům představit osobnosti, jimiž se mohou inspirovat a považovat je za svůj vzor, díky tomu, co dokázali. Téma 2. světové války je i po tolika letech stále aktuální, žáci se už v 6. ročníku na základní škole ptají, kdy už se budou učit o 2. světové válce. Možná je to i tím, že byla válka nejen zdokumentována mnoha filmy, ale inspirovala se jí nejedna počítačová hra. Záměrně jsem svůj výběr hrdinů zaměřila částečně na tuto dobu, a to hned u třech z nich.

Antonín Čermák

Muž, jenž se stal prvním starostou českého původu ve městě Chicago. Bojoval za to, aby dostal svým cílům. Potýkal se s gangy slavného Al Caponeho v době prohibice, nebo také s dopady hospodářské krize.

Cesta rodiny Antonína Čermáka, pocházející z Pustovět na Křivoklátsku, kvůli pracovním příležitostem v hornictví a hutnictví vedla až do Kladna, kde se Antonín 9. května 1873 narodil. V první polovině 70. let 19. století celé Rakousko-Uhersko zasáhla hospodářská krize, a tak se rodina Čermáková rozhodla v roce 1875 vystěhovat za „velkou louží“ do Spojených států amerických. Čermákovi začali žít v Chicagu, městě, kde tenkrát žilo více než sto tisíc Čechů. Antonínovi byly pouhé dva roky, když se přestěhovali do nedalekého města Braidwoodu, kde začal jeho otec pracovat jako horník. Už od útlého věku se snažil pomáhat své rodině. V šestnácti letech se stal mluvčím horníků stávkujících za vyšší mzdy. To ale zapříčinilo jeho výpověď a následné hledání nové práce. Antonín odchází do Chicaga a za ušetřené peníze kupuje jeden pár koní. Za necelý rok jich má už čtyřicet párů a zakládá si povoznickou firmu. Podnikání se mu začíná vyplácet. Po večerech studuje obchodní akademii a navštěvuje také právnické kurzy. Antonín se ale začíná zajímat i o politiku. Již v devětačtyřiceti letech se stává prvním mužem okresu Cook a uchází se o post starosty Chicaga. Mezitím je v Chicagu starostou William H. Thompson, zvaný Big Bill, který pro Chicago znamenal hlavně zločin, korupci a špínu. V roce 1919 byl v USA vyhlášen tzv. Volsteadův zákon, tzv. prohibice. Ta trvala třináct let a dala šanci organizovanému zločinu. Ústřední postavou prohibice byl mafiánský boss Al Capone s pověstí chladnokrevného a brutálního člověka. Al Capone bodoval obchodnickým duchem a také tím, že byl schopen zajistit občanům nedostupný alkohol. Čermák považoval prohibici za nesmyslnou a zastával názor, že nahrává organizovanému zločinu. Město Chicago mělo pověst zločineckého města, a to chtěl Antonín změnit. V době, kdy kandidoval na úřad starosty, byl osočován z úplatkářství a finanční machinace. Jeho protikandidát Thompson ho zesměšňoval coby českého přivandrovalce a nazýval ho Tony Vozejk, aby ukázal jeho hornickou minulost. V úterý 7. dubna 1931 Čermák zvítězil s 58 % výsledkem. Jen co se ujal úřadu, rozhodl se skoncovat s mafií a Al Caponem, který se krátce poté dostal před soudy. Al Capone byl odsouzen paradoxně pouze za krácení daní, žádná z jeho vražd mu nikdy dokázána nebyla. Chicagský soudce John Lyle na adresu Antonína Čermáka prohlásil: „Zatčením Al Caponeho dal Čermák sice jasně a veřejně na vědomí, že zavádí v Chicagu nový politický pořádek, ale současně si tak podal přihlášku do klubu sebevrahů.“ (Motl,

2018) Caponeho moc fungovala i za mřížemi Alcatrazu do té doby, než u něj propukla syfilida. Z vězení byl předčasně propuštěn, ale nemoc se vyvíjela tak rychle, že sám jeho lékař o něm později hovořil jako o muži, který myslí jako dvanáctiletý chlapec. Ve svých osmačtyřiceti letech na tuto nemoc umírá.

15. února 1933, Miami na Floridě. Toho dne se zde odehrává velká událost, na kterou čekají stovky lidí. Teprve nedávno zvolený prezident Franklin Delano Roosevelt připlouvá na své jachtě, aby zde měl svůj projev. Antonín se po svém cestování po Evropě má za několik měsíců setkat v Miami se svým přítelem, nově zvoleným prezidentem Rooseveltem, a požádat ho o státní půjčku pro Chicago. Během projevu se ale stane něco, co ovlivní veškeré dění kolem Antonína Čermáka. Ozve se několik výstřelů a jeden z nich zraní i Antonína. Střely míří od Giuseppe Zangary, přistěhovalce, který následně při svém výslechu uvedl, že chtěl zabít všechny krále, prezidenty a vlastně všechny zlé kapitalisty. Dodnes je otázkou, zda chtěl Zangara opravdu zastřelit Antonína Čermáka. Byla za tím mafie či jiní nepřátelé? Nebo chtěl Zangara spáchat atentát na prezidenta F. D. Roosevelta, jak psal místní tisk? Antonín byl převezen do nemocnice, kulka mu zasáhla plíci. „Jsem rád, že jsem to byl já, a ne vy.“ Výrok Antonína Čermáka, pár minut po postřelení. Tři týdny bojoval v nemocnici o život, dokonce se jeho stav zlepšil a byl schopen vyřizovat svou administrativu. V jeho těle ale propukl zánět a jeho stav se zhoršil. V noci z 5. na 6. března 1933 umírá. Lékaři konstatovali jako důvod jeho skonu zánět podbřišnice z ulcerózní kolitidy. Velký boj starosty Chicaga Antonína Čermáka byl dobojován. (Brož, 1998), (Motl, 2018)

Proč Antonín Čermák?

Můj první hrdina, kterého jsem vybrala je Antonín Čermák. Jeho životní příběh je fascinující. Jako temperamentní chlapec se dokázal vypracovat z horníka až do funkce starosty města Chicaga. Byl cílevědomý, ctizádnostivý a pracovitý. Na veřejnosti působil dojmem vysoce postaveného a vyrovnaného člověka. Dokázal se postavit jednomu z nejobávanějších mafiánů své doby, ačkoliv znal všechna rizika. Snažil se postavit své město na nohy a finančně ho zajistit. Nebál se, a pokud ano, nikdy to nedal najevo. Byl to velmi inspirativní muž, nejen pro mládež. Čech, který otrásl dějinami Spojených států amerických a navždy se tak zapsal do jejich historie. Jak cituje Ivan Brož ve své publikaci: „Čermák nebyl kladný hrdina románového stylu, ale pochopil, že dobro je na straně světa.“ Jak vystihl Franz Kafka: „Když se pereš se světem, tak vždy podporuj svět.“ (Brož, 1998)

Inspirovat mládež může právě tím, že už v mládí byl velmi cílevědomý, ačkoliv pocházel z chudší hornické rodiny, snažil se podnikat, studovat a dělat vše pro to, aby dosáhl svých cílů a byl úspěšný. Snažil se nejen pro své dobro, ale i pro dobro všech obyvatel města Chicaga. Postavil se proti zlu, sám, ačkoliv znal všechna rizika. I když se jeho rodina odstěhovala za „velkou louži“ a vyrůstal v Americe, stále v něm zůstal vlastenec. Miloval zemi, ve které se narodil. Uměl velmi dobře česky a Čechy vždy velmi rád navštěvoval.

Antonín Kalina

Dalším hrdinou je Antonín Kalina neboli bouřlivák z Třebíče, jak ho sám Stanislav Motl (2013) nazývá ve své knize Děti Antonína Kaliny. Příběh muže, který v nelidských podmínkách koncentračního tábora nebyl lhostejný k osudu ostatních vězňů a dokázal takřka nemožné.

Antonín se narodil 17. února 1902 do rodiny obuvníka. Stejně jako náš předchozí hrdina, i Antonín Kalina pokračoval v rodinných šlépějích a vyučil se stejnému řemeslu jako jeho otec. V roce 1923 vstoupil Antonín do Komunistické strany Československa. Stal se jedním z členů obecní rady a byl zvolen do několika odborů. Před 2. světovou válkou stanul několikrát před soudem, vždy kvůli své politické činnosti. Odsouzen byl dvakrát. Po přijetí Mnichovské dohody a po záboru pohraničí ve prospěch Německa byly zakázány politické i kulturní organizace. Dne 20. října 1938 byla zastavena i činnost Komunistické strany a Antonín z ní posléze vystoupil. V lednu následujícího roku byl jako jediný odvolán z funkce zastupitele a zbaven mandátu. Snažil se odvolat až k nejvyššímu soudu, ale v té době už byl vytvořen seznam nepřátel říše, na kterém byl i on. V den, kdy začala válka, tedy 1. září 1939, šel Antonín jako každé ráno v 6 hodin do práce, kde byl policisty zatčen. Po pár dnech se dne 8. září 1939 dostal do koncentračního tábora Dachau. Zde měl u vězňů respekt, zejména díky tomu, že uměl velmi dobře německy. V Dachau zůstal do konce roku 1939. Poté byl přesunut do tábora Buchenwald, který měl zbavit říši nepřátel. V listinách měl uvedeno – Návrat nežádoucí. Antonín se zde zapojil do činnosti Československého ilegálního výboru. Vězni šířili materiály o politické situaci a snažili se vytvořit snesitelnější podmínky pro život v lágru. V Buchenwaldu fungoval systém vězeňské samosprávy. Nejdříve tyto funkce zastávali tzv. zelení – kriminálníci, ovšem až do doby, kdy se zjistilo, že zelení kradou vězňům jídlo. Následně je nacisté zaměnili za červené – politické vězně. Jednoho dne byl Antonín poslán na politický blok č. 39, kde se z něj stal „štubák“ – zástupce

blokového. Kvůli jeho politickým aktivitám před 2. světovou válkou byl často vyslýchán, nikdy však nikoho neprozradil. V létě 1944 přestoupil na blok č. 66, kde byl jmenován blokařem. Vězni zde vykonávali lehčí práce a někteří nemuseli třeba z důvodu nemoci na apely. Dne 24. srpna 1944 podnikli spojenci nálet na Buchenwald, kde byly zničeny některé zbrojní výroby, ale i kancelářské objekty, kde byly uloženy osobní spisy vězňů. Toho Antonín využil. Pokud měl být vězeň odsouzen k smrti nebo ho měli přesunout do jiného tábora, mohl změnit jeho jméno za někoho, kdo už zemřel. Zjistil také, že v každém bloku je přibližně 20-50 dětí. Domluvil se s velitelem, aby je dal všechny dohromady. Ten zprvu nesouhlasil, tvrdil, že pokud budou všechny židovské děti pohromadě, bude snazší je poslat všechny do plynu. Antonín se ale nedal. Později se stal blokovým na bloku č. 66, kterému se později říkalo Kinderblock. Snažil se zde shromažďovat všechny židovské děti ve věku od 4 do 18 let. Aby děti ochránil, dal na blok ceduli, že je tam tyfus. Toho se nacisté báli, a tak se bloku č. 66 vyhýbali obloukem. Kalina se dětem stal náhradním otcem, zajišťoval jim obuv, oblečení, ale i vzdělání. Jindřich Flusser, lékař, jenž se ocitl v Buchenwaldu po boku Antonína Kaliny mu pomáhal mu se sepisováním seznamů. Antonín po něm chtěl, aby je psal tužkou, aby bylo možné přepsat židovská jména za křesťanská. Antonín dětem opakoval, že nejsou Židé, kdyby se jich někdo na to ptal. Jindřich Flusser vzpomínal na slova Antonína Kaliny: „Chraň Vás Bůh, aby zítra někdo řekl, že je Žid. Jako že vás mám rád, kluci – kdo se přihlásí, tomu vlastnoručně zpřerážím pracky. Rozumíte? Jste Poláci, Maďaři, Češi, Slováci, Francouzi, Rusové, Holanďané, jste všechno, co chcete – jen Žid tu není žádný! Rozuměli jste, kluci? Tak dobrou noc a spát.“ (Motl, 2013, s. 208) Jednou se plukovník SS Antonína zeptal, kde má své Židy, ten mu odpověděl, že žádné Židy nemá. Ty, co měl, už odešli do transportu. V táboře byl nacisty sepsán seznam 47 vězňů, údajných vůdců odbojové organizace v táboře. Tito vězni měli nastoupit k bráně, aby byli zabiti. Antonín jim zařídil přestrojení a schoval je. Jedním z nich, koho zachránil, byl i Petr Zenkl, primátor Prahy v letech 1937-1939. Antonín zachránil mnoho lidí. Díky Američanům a jejich včasnému zásahu bylo v Buchenwaldu zachráněno přes dvacet tisíc lidí. Antonín se po válce stal vedoucím výrobně technického oddělení na ministerstvu lehkého průmyslu a cestoval po státech Evropy. Zemřel ve věku 88 let.

Nikdy se svými činy nechlubil. Až 22 let po jeho smrti mu byly uděleny tituly in memoriam Spravedlivý mezi národy, titul čestného občana města Třebíče a byl oceněn medailí Za zásluhy prvního stupně prezidentem republiky. Stanislav Motl ho ve své publikaci přirovnává k Oskaru Schindlerovi či Nicolasi Wintonovi. Oba jsou mediálně

známí za záchranu převážně židovských vězňů. Antonín se od obou lišil. Záchranu dětí a ostatních vězňů organizoval, když jemu samotnému šlo o život a byl jedním z nich. Na otázku, jaké má pocity z toho, že zachránil před smrtí stovky dětí, suše a bez jakýchkoliv emocí odpověděl: „Žádné.“ (Motl, 2013)

Proč Antonín Kalina?

Téma holocaustu by mělo být stále připomínáno, nejen v médiích ale i ve školách. Historii se učíme, abychom se z ní poučili. Příběh Antonína Kaliny dojde nejedno srdce. Rázný, výřečný a velmi dobře argumentující muž, který se díky okolnostem ocitne v pekle a během 6 let, které tu stráví, se snaží pomoci hlavně malým dětem. Zachránil před jistou smrtí tisícovku dětí. Z některých se stali známí spisovatelé, lékaři, nositelé Nobelovy ceny a další významné osobnosti.

Antonínův život je inspirující, ale i poučný. Na jednu stranu bychom si měli dávat pozor na to, v jaké době se ocitáme a k jaké politické straně či s jakým politickým názorem se ztotožňujeme. Jisté politické ideologie a názory nejsou v souladu s tím, co je společností schvalováno. Na druhou stranu si zarputilý bouřlivák Antonín Kalina stál za vším, co dělal. Neuhnul ze své cesty, nebál se postavit čelem nacistům a říct jim, jak se věci mají. Jeho prioritou bylo zlepšit podmínky dětem a mladistvým v prostředí koncentračního tábora a zachránit jich co nejvíce. Cokoliv nám život přinese špatného, je potřeba se s tím poprat, stejně jako to dělal Antonín, skromný a velmi odvážný muž se srdcem na pravém místě.

Rudolf Vrba – Walter Rosenberg – vězeň č. 44070

Třetím hrdinou je Rudolf Vrba. Ačkoliv by se mohlo zdát, že je jeho příběh podobný s předchozím hrdinou, každý měli jiný životní příběh i jiný cíl. Jeho životní cesta začíná v roce 1942 na Slovensku, kdy se ještě jako sedmnáctiletý mladík učil ruštinu, čímž svou maminku přiváděl k šílenství. Ale také v době, kdy byla válka v režii nacistického Německa a Židé v ní měli nelehkou pozici. Na Slovensku začaly platit protižidovské zákony, které se týkaly i rodiny Rudolfa. Přes všemožná nařízení od nošení židovské hvězdy až po vytvoření ghatt, kam měli být Židé přestěhováni, většina Židů věřila, že budou přesunuti za prací do jistých „rezervací“. Nápis Arbeit macht frei (Práce osvobozuje) na osvětimském průčelí vchodu tak všem dávala jistou naději, že je to pravda. Rudolf, jehož jméno v té době bylo Walter, se ale nechtěl smířit s myšlenkou „být vykopán z vlastní země“. O Rudolfovi se dá říct, že utíkal celý život. Poprvé, když chtěl utéct do Maďarska, ho navzdory dobrým kontaktům zachytila pohraniční maďarská hlídka a jen tak tak vyvázl živý. Slovenské

jednotky, které Rudolfa našly, ho zavřely do sběrného tábora v Novákách. Rudolfovi se podařilo uniknout, ale ne na dlouho. Byl chycen hlinkovci a umístěn do tábora Majdanek. „Brzy ztratím svou osobnost v koncentračním táboře zvaném Majdanek – přípravce na osvětimskou univerzitu.“ (Vrba, 2008, s. 71) V Majdanku se seznámil s novými přáteli. Jednoho dne se naskytla možnost jet do Osvětimi pracovat na zemědělských pracích. Ačkoliv ho přítel odrazoval, že v Osvětimi čeká smrt, Rudolf si říkal, že horší než Majdanek, to nebude. Doufal, že při transportu do Osvětimi bude šance na útěk. V transportu do Osvětimi se cítil jako v dobytčáku. Lidé se báli a snažili přesvědčit sebe sama, že mají jistou naději. Dopisy, které jim byly zasílány z Osvětimi, měly vždy optimistický charakter. Až později Rudolfovi došlo, že byly napsány před namířenou pistolí, krátce před tím, než jejich autoři zemřeli. V dopisech se snažili psát o někom, kdo už byl léta mrtvý, nebo o věcech, které nebyly pravda.

Když přijeli transportem do Osvětimi, muži od šestnácti do pětáctičetilet museli z vlaku ven. Zbytek lidí se ženami a dětmi měli zůstat ve vlaku. V hloubi duše se Rudolf ujišťoval, ještě že zůstali a nešli s nimi. To ale netušil, že už jsou na cestě do místa zvaném Belzec, kde budou otráveni výfukovými plyny. V Osvětimi to vypadalo jinak než v Majdanku. Koncentrační tábor dokázal úplně degradovat lidskou bytost. Vězni se tu rvali o jídlo jako zvířata. Všichni dostali stejné pruhované oblečení, byla jim oholena hlava a vytetováno číslo na předloktí. Od teď byl Rudolf už jen vězeň č. 44070. Denně pomýšlel na útěk, denně viděl umírat lidi, viděl, jak se s nimi zacházelo. Šel jednou kolem, zrovna když Ukrajinci nakládali těla mrtvých a házeli je přímo na vozík, mířící ke spalovně, jako by to ani nebyli lidé. Jak záhy zjistil, práce v zemědělství neměla se zemědělstvím nic společného. Vězni měli z jam vytahovat napůl rozložená těla mrtvol, která se vozila do spaloven, aby nezůstalo žádného důkazu. Lidé pracující v „zemědělství“ trpěli na různá onemocnění, která je většinou zabíjela, a pokud to nebyla nemoc, tak je zabíjeli nacisté, kteří nechtěli žádné svědky. Rudolf měl štěstí, že se na tuto práci nedostal a byl zařazen do pracovního komanda vykládajícího vagóny z transportů. Jeho pracovní pozice se stále zlepšovala a dostal se až do komanda zvaného Kanada, které se staralo o třídění zavazadel, oblečení, hraček a dalších věcí, co byly vězňům hned po příjezdu zabaveny.

Dne 15. ledna byl převelen i se svými spolupracovníky do tábora Auschwitz II. – Birkenau (Březinka), kde to bylo jiné. Všude byli tzv. muslimani (vychrtlí, podvyživení vězni neschopní práce), zápach, špína a ošklivé domy. Tady Rudolf začal sepsávat seznamy

lidí, kteří prošli Osvětim a zemřeli. Pomohla mu k tomu nová funkce zapisovatele a tím pádem měl přehled o většině obětích. Seznámil se tu také s přítelem ze Slovenska Alfredem Wetzlerem. Rudolf, tehdy ještě Walter, se musel během svého „pobytu“ v Osvětimi potýkat se spoustou překážek, což ho čím dál tím více pohánělo k útěku. Útěk měli se svými přáteli dokonale naplánovaný. Několik týdnů promýšleli, jak ho provést, aby se povedl, protože byli by zastřeleni. Každý, kdo se jen pokusil o útěk, byl pro výstrahu zastřelen. Rudolfovi s Alfredem se to ale podařilo. Tři dny byli schovaní pod prkny, věděli totiž, že jakmile zmizí některý z vězňů, bude po něm během tří dnů pátráno. Po putování Polskem se dostali k předním představitelům židovského obyvatelstva a snažili se jim vylicít hrůzné zážitky z Osvětimi. Především jim šlo o záchranu transportu lidí z Maďarska do koncentračního tábora Osvětim. Páni s nedůvěrou poslouchali jejich příběh a slíbili, že se o vše postarají. Šokující pro ně tak bylo, když se za pár měsíců dozvěděli, že lidé, kteří měli do zmíněného transportu nastoupit, jsou již dávno mrtví. Zprávu totiž Maďarsko obdrželo až o 14 dní později. Zpráva Rudolfa a Alfréda byla doručena do Ženevy, do Vatikánu, k předním představitelům Světového židovského kongresu. Jaromír Kopecký se zasadil o to, aby se zpráva dostala k co nejvíce lidem, zařídil vysílání v BBC. Díky jejich zprávě a na popud papeže Pia XII., amerického prezidenta F.D. Roosevelta a švédského krále Gustava V. se vzepřel maďarský ministr Miklós Horthy a zastavil další deportace. Zachránili tak přinejmenším dvě stě tisíc lidí. Rudolf po válce vystudoval Vysokou školu chemicko-technickou, stal se odborníkem na léčbu cukrovky a rakoviny a dožil se úctyhodného věku 81 let. (Vrba, 2007)

Proč Rudolf Vrba?

Tento muž přežil bití, hladovku, tyfus a další nástrahy, které mu nacisté připravili. Získal a záhy i přišel o svou první lásku. Celý život utíkal, utíkal proto, aby přežil, aby mohl podat světu zprávu o tom, co se v Osvětimi děje. Aby už další lidé zbytečně neumírali. A dokázal to, i s pomocí svých přátel. Přátelství, pomoc a sounáležitost jim pomohla k útěku. Dokázali si pomáhat, když byli v úzkých, a společně chtěli informovat svět o hrůzách Osvětimi. Rudolfova osobnost nám dává motivaci k tomu nevzdávat se, i když nás životní situace položí na kolena. Pokud jsme přesvědčeni o našem cíli, že ho dosáhneme, měli bychom si za ním jít. Role přátel je už jen „třešničkou na dortu“. Pokud je máme a můžeme se na ně spolehnout, jsou nám oporou a jsou nám po boku v době našich potíží, jsme bohatší než nejbohatší miliardáři světa.

Příběh Rudolfa Vrby a jeho přátel oslovil i režiséra Petera Bebjaka. V roce 2020 natočil film Zpráva, inspirovaný příběhem Rudolfa Vrby a Alfreda Wetzlera. Premiéra filmu bude v roce 2021 uvedena pro veřejnost. Rudolf Vrba tak už nebude tolik zapomenutým hrdinou a příběh o Zprávě se dostane k širší veřejnosti.

Jindřiška Nováková

Příběh Jindřišky Novákové není ani příběhem, jako spíš nešťastnou shodou událostí, které ovlivnily dějiny. Než začnu vyprávění o Jindřišce, je potřeba ujasnit si okolnosti, které vedly k jejímu hrdinství. Píše se rok 1942, v Československu je Reinhard Heydrich jedním z nejdříve postavených nacistů, oblíbenec Adolfa Hitlera, a především hlavní osoba při řešení židovské otázky. Heydrich v roce 1941 vyhlašuje v Praze stanné právo, začíná zatýkání a popravování. V prosinci roku 1941 se doslova z nebe snesou parašutisté, skupina vycvičená ve Velké Británii. Mezi nimi jsou i dva muži Jan Kubiš a Josef Gabčík ze skupiny Anthropoid. Mají štěstí, že se jich ujme člen odboje Jan Zelenka, krycím jménem Hajský. Parašutisté dostanou za úkol Operaci Anthropoid – atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha. Měsíce se připravují, sledují denní režim Heydricha a jeho pravidelnou trasu do Prahy.

Den atentátu připadl na 27. dubna 1942. Parašutisté mají vymyšlenou taktiku a čekají na vozidlo v Kobyliské zatačce. Když Heydrich přijíždí, Gabčík se snaží vytáhnout z kabátu samopal a vystřelit, současně se Kubiš připravuje a hází na vozidlo Heydricha granát. Heydrich je zraněn a převezen do nemocnice s četnými poraněními. Mezitím se parašutisté snaží o útěk do svých úkrytů. Hitler zuří, posílá do Prahy gestapo s detektivy a vypisuje astronomickou částku 10 mil. Kčs za dopadení atentátníků. Nacisté zatýkají a popravují všechny, kteří by mohli mít co dočinění s atentátem, nebo s ním jen souhlasí.

Parašutisté jsou nyní ukryti u členů odboje. Kubiš se skryl u rodiny Václava Nováka. Musel při útěku odstavit své kolo a pěšky dojít až do bytu Novákových, kde byla jen paní Nováková a její dcera Jindřiška. Kubiš poprosil paní Novákovou, aby někdo odvezl jeho kolo, které zůstalo pár metrů od místa činu, ale aby jel oklikou. Paní Nováková poprosila svou dceru Jindřišku, aby kolo vyzvedla. Kubiš ji upozornil, pokud by se jí na kolo někdo ptal, ať odpoví, že je tatínkovo. Jindřiška tak učinila, všimla si jí ale svědkyně paní Sedláčková, která už předtím zahlédla krvácejícího cyklistu a rozkřikla se na Jindřišku, že kolo krade. Jindřiška jen odvětila, že kolo nekrade, že patří jejímu otci. Na otázku ženy, co se stalo jejímu otci, odpověděla: „To ještě nevím.“ Svědkyně po několika dnech ze

strachu udala gestapu informaci o dívce asi patnáctileté, která odvedla kolo kousek od místa atentátu. Podlehla tlaku, kdy hrozilo, že každý, kdo měl nějaké informace o atentátu a nesdělí je, bude popraven. Dne 3. června 1942 gestapo zatkl sto děvčat včetně Jindřišky Novákové.

Nedatovaná pamětnická výpověď Františka Rotta – Sklenáře, narozeného 18. července 1890, zemřelého 9. února 1960, který byl v roce 1942 ředitelem dívčí měšťanské školy v ulici U zámku v Praze VIII.

„Odvedli je do Pečkova paláce, kde měla děvčata chodit s kolem a údajné svědkyně měly poznat dívku, která vedla kolo. Jindřišce se ale udělalo zle a zhroutila se do výklenku u schodiště, mezitím co dívky předváděly chůzi s kolem. Když pak dívky odcházely domů, Jindřiška se k nim připojila. 8. července gestapo obsadilo dům 351 v Poděbradově (Stránského) ulici a zatkl všechny přítomné členy Novákovy rodiny. Matku, Jindřišku a jejího bratra. Na otce si počkali, až se vrátí z práce. Potom je všechny odvezli na Pankrác. Od té doby je nikdo neviděl.“

Výpověď Praha 30. dubna 2010. Písemná pamětnická výpověď o razii v Praze-Libni od Marie Kohoutové, roz. Braunové, nar. 2. ledna 1924 v Slavkovicích, okres Domažlice.

„Neumím si představit, podle toho, jak nás Němci hlídali, že by se jí podařilo schovat. Pokud by se Jindřišce v Pečkárně udělalo špatně, určitě by si toho gestapáci všimli. Už za války jsme věděli, že Jindřiška odvedla to kolo. Mluvílo se o tom, že ji udala nějaká zelinářka z libeňské tržnice.“

At' Jindřiška před svědkyněmi vedla kolo či ne, její rodinu zatkl a převezli do Pečkova paláce, odtud byli všichni převezeni do tábora Terezín. Dodnes jsou výpovědi členů rodiny neznámé. Dne 23.10.1942 byl vypraven transport do Mauthausenu, kde byla dne 24.10.1942 v 11:12, Jindřiška Nováková i s celou svou rodinou popravena. Zastřeleni byli i atentátníci Kubiš s Gabčíkem (poslední kulku si nechali pro sebe) a další členové odbojové organizace. Byla vyhlazena obec Lidice a Ležáky. A to je jen zlomek toho, jak velký počet lidí zemřel během války a nadvlády nacistů na našem území. (Šustek, 2012)

Proč Jindřiška Nováková?

Jindřiška se stala hrdinkou v těžké době pro všechny. Byla to slušně vychovaná dívka, snažila se o to, aby pomohla své matce a lidem, kteří je chtěli zbavit zla a bezpráví. Nevěděla, že koná hrdinský čin, ani za to nechtěla být odměněna, byla ještě dítě. Stala se ve svých 14 letech nejmladší obětí tábora Mauthausen. Někdo by mohl namítnout: „Vždyť jen

odvedla kolo“. Ano, ale i malými skutky se jako hrdinové můžeme zapsat do naší historie, i malými skutky můžeme ukázat svou vstřícnost a pomoc. A ona se svým malým ale významným skutkem stala „tou dívkou, která odvedla kolo.“ Nečinně přihlížet ještě nikomu nepomohlo. Někdy nás osud zavane do sledu událostí, jejichž součástí se staneme, aniž bychom chtěli. Jindřiška díky své poslušnosti a příslušnosti k rodině Novákových zemřela. Díky tomu, že kolo odvedla, prodloužila, ačkoliv jen o pár dní, životy těch, kterých se atentát týkal. Rodina Novákových bojovala za dobrou věc a za dobré věci na světě je nutné bojovat.

Kristián David

Kristián David neboli moravský Mojžíš, jak ho také často lidé nazývali, se narodil do rodiny českého otce a německé matky v obci Ženklaava 17. února 1692. Kristián David se povahově od Antonína Kaliny, či Rudolfa Vrby moc nelišil. Měl neklidnou, až výbušnou povahu, což se projevovalo i v jeho jednání. V jeho životě hrála velkou roli Jednota bratrská, církev Jana Amose Komenského, která byla po bitvě na Bílé hoře a porážce stavovského povstání krutě pronásledována. V Holešově, kde se učil na tesaře, si začal uvědomovat, že existují lidé, kteří také věří v Boha, ale trochu jinak. Kristiánovi bylo 20 let, když se mu do rukou dostala Bible. V jeho hlavě se zmítaly myšlenky, zda je Bible skutečně slovo Boží, nebo jak je to s hříchem a odpuštěním. V Holešově byla i část židovské obce, a proto se také zajímal o judaismus. Stal se na chvíli vojákem, když se zúčastnil Severní války a bojoval v bitvě u Stralsundu. Věděl ale, že vojákem zůstat nemůže, a tak byl na své přání z vojenské služby propuštěn, aby se věnoval víře. Povedlo se mu dostat práci ve Svídnici, odkud musel uprchnout, protože se zde stal luteránem a o své nové víře vyprávěl, což se znelíbilo jezuitům. Uprchl tedy do Zhořelce, kde byl konečně po dlouhé době v bezpečí. Chodil zde na kázání magistra Scheffera a byl nadšen, že se dostal do společnosti, smýšlející duchovně stejně jako on. Svou víru chtěl ale kázat také na Moravě, a tak se po 4 letech potulného vandrování tesařského tovaryše vrátil zpět domů, aby zde kázal a podporoval krajany, kteří žili ještě v povědomí víry Jana Amose Komenského. Následně ho magistr Scheffer seznamuje s hrabětem Mikulášem Ludvíkem Zinzendorfem. Ten nabídl Kristiánovi azyl pro ty, co tajně vyznávají nekatolické učení a čtou zakázané knihy. Poskytl jim kousek území zvané Ochranov. Údajně tesař Kristián porazil první strom a založil toto město. Nekatolíci byli pronásledováni a často vyslýcháni. Lidé byli svazováni tak pevně, až jim přestala proudit krev, nebo byli posazeni na dřevěného osla s ostrým hřbetem, kdy měli na nohou

upevněné závaží a museli takto vydržet několikahodinové mučení. Kristián se snažil těmto lidem pomoci. Absolvoval velmi časté cesty z Moravy do Saska. Snažil se převést odsud lidi (Moravské bratry) do bezpečí. Ne vždy to bylo snadné, někteří muži Kristiánovi pomáhali a zaplatili za to životem. Často utíkali v noci, někdy utíkaly i celé rodiny jako uprchlíci. Všem se ale nepodařilo uprchnout. Tito lidé byli zatčeni a v žaláři pak byli přikováni ke stěně bez vody a jídla, kdy měli nohy až po kotníky ve studené vodě. Často tak umírali na podchlazení. Těm, co se útěk podařil, se usídlili v již zmíněném Ochranově, odkud hrabě Zinzendorf pořádal zahraniční misie. I Kristián se stal jedním z misionářů a putoval do Grónska nebo do Ameriky, kde se snažil o šíření víry Jednoty bratrské, dokonce zde stavěl a vysvěcoval modlitebny. Kristián David zemřel v Ochranově, v místě, které pomáhal založit pro lidi, kteří se ve své zemi necítili kvůli své víře bezpečně. (Štěříková, 2012), (Motl, 2014)

Proč Kristián David?

Tento muž se snažil zajistit moravským krajanům bezpečí a místo, kde by mohli svobodně vyznávat svou víru, aniž by byli pronásledováni či mučeni. Nejenže převáděl lid do Ochranova, ale obnovil zde Jednotu bratrskou. Ačkoliv Kristián zemřel, jeho odkaz tu je dodnes – říkají si Moravští bratři.

V dnešním světě je víra často opomíjena. Příslušníků k jakékoliv víře je méně než ve středověku či novověku. Kristián ale nebyl jen kazatel víry, ale byl to člověk, díky kterému mohlo vzniknout město Ochranov. Jako všichni hrdinové riskoval život svůj i životy těch, kteří mu pomáhali. Skrýval se, aby pomohl co nejvíce lidem, aby je převedl do bezpečí. Udržet si svou víru a své přesvědčení nebylo snadné, natož utíkat za hranice. Kdykoliv bylo Kristiána potřeba, podal pomocnou ruku těm, kteří ji potřebovali.

Hrdinové letu United Airlines č. 93

V tomto případě nelze jmenovat konkrétní jednotlivce, ale skupinu lidí. Tito hrdinové dne 11. září 2001 nedokázali zachránit sebe, ale zachránili místa a osoby, kterých se mohl týkat další z naplánovaných útoků teroristické skupiny. Ráno dne 11. září se teroristé zmocnili čtyř letadel při plánovaném útoku na Spojené státy americké. Dvě z nich zasáhla World Trade Center. Další letadlo se zanedlouho poté zřítilo do západní části Pentagonu. Let United Airlines č. 93 měl 25 minut zpoždění. Po necelých 50 minutách letu, tedy v 9:28, se únosci sedící v první třídě rozhodli k činu. Dostali se do kokpitu letadla a získali kontrolu nad letadlem. Cestující ze strachu začali telefonovat svým příbuzným a blízkým, někteří,

aby ohlásili únos, jiní zase, aby se rozloučili, protože se báli o svůj život. Díky hovorům pasažérů letu zjistili informace o úmyslném nárazu dvou letadel do „Dvojčat“. Další zase zjistili od svých blízkých, že se jedno z letadel zřítilo do Pentagonu, a bylo jim jasné, že únosci budou mít podobný záměr. Posádka letu a pasažéři se kolektivně rozhodli jednat. Pokusili se všemožnými způsoby proniknout hromadně do kokpitu letadla, aby převzali řízení letadla a zachránili se. Cestující i posádka byli pár vteřin před záchranou, když se letadlo zřítilo rychlostí 580 mil za hodinu do pole Somerset County v Pensylvánii. Nikdo z cestujících nepřežil. Zemřelo tak všech 33 cestujících, 7 členů posádky a 4 únosci. Je možné, že dalším cílem teroristů mohly být další budovy, jež jsou symbolem Ameriky, a to Kapitol nebo Bílý dům. Hrdinové 11. září nebyli jen pasažéři letu č. 93. Byli to i hasiči, policisté a všichni ti, kteří se pokoušeli zachránit co nejvíce lidí zasažených teroristickými útoky. (Wagner, 2007)

Proč hrdinové z letu č. 93?

Dva jsou vždy více než jeden a v případě letu č. 93 to platí několikanásobně. Jako kolektiv se dokázali domluvit a pokusili se zachránit své životy. Z hovorů věděli, že předchozí letadla byla úmyslně namířena na významné budovy Ameriky. A tak se chopili příležitosti, aby jejich letadlo doletělo v pořádku. Společnými silami a hrdinstvím, jaké prokázali, se zapsali do historie jako pasažéři letu United Airlines č. 93, letu, kterým nebyl lhostejný jejich osud. Při vzpomínce na 11. září se nám vybaví především budovy „Dvojčat“ – World Trade Center, které byly zničeny. Ten den bylo hrdinů ale více.

William McMaster Murdoch

Příběh Titanicu, nepotopitelné lodi, je všem obecně známý především díky filmovému zpracování Jamese Camerona z roku 1997. Cameron se snažil vykreslit příběh lodi a jejích pasažérů. Film ale neobsahuje pravdivá fakta o muži, jehož jméno je s Titanikem spojováno, ale v úplně jiném kontextu. Titanic vyrazil na svou plavbu 10. dubna 1912 z britského Southamptonu do New Yorku. Na palubě lodi se ocitl jako jeden z důstojníků William McMaster Murdoch. Ve filmu byla jeho postava vykreslena jako důstojníka, který se nechal podplatit, aby pouštěl na záchrané čluny i muže a posléze spáchal sebevraždu zastřelením. Několik publicistů tento omyl vyvrací a uvádí na pravou míru. Jedním z nich je Archibald Gracie, který ve své publikaci *The true about the Titanic* popisuje, jak se události opravdu staly. Podle něj důstojník Murdoch ušlechtilě pomáhal všem pasažérům Titanicu. Svědectví o tom, že by se Murdoch zastřelil žádná nejsou, lidé z jeho bezprostřední blízkosti

výstřel neslyšeli. Gracie (1913) popisuje Murdocha jako odvážného a statečného člověka. Předtím, než se loď potopila byl Murdoch na pravoboku lodi, kde se jeho posádka snažila spustit tzv. Engelhardtův člun. Na rozkaz Murdocha mohly ženy a děti do člunů. Jako první Murdoch pomáhal ženám přeskakovat do člunů. Možnost měly i ženy ze třetí třídy. Murdoch se snažil do člunů naložit co nejvíce žen a posléze i mužů. Řídil spouštění člunů a pověřoval námořníky jejich velením. Harold Bride údajně zahlédl, jak Murdocha smetla velká vlna a pak už ho nikdo neviděl. (Gracie, 1913)

Hubáček (1989) ve své publikaci zmiňuje rozdíl postupu na levé a pravé straně lodi. Na levé straně Lightoller spouštěl čluny poloprázdné, ačkoliv byla jejich kapacita mnohem větší. Na pravé straně důstojník Murdoch pouštěl i muže a některé topiče. Domněnky o Murdochově sebevraždě vyvrátili svědci, kteří se pohybovali v jeho bezprostřední blízkosti, a potvrdili, že ho viděli naposledy, než přišla obrovská vlna. Co se týče výstřelu, Murdoch opravdu vystřelil, dvakrát a do vzduchu, a to konkrétně v případě, kdy se muži bezhlavě hnali do člunů a málem ho převrátili. (Hubáček, 1989)

Vzhledem k mnoha nedostatkům, jež jedna z největších lodí měla, se loď Titanic dne 14. dubna potopila.

Ze zprávy BBC z roku 1998 máme informace o tom, že se tvůrci filmu Titanic omluvili skotskému městu za zkreslené informace o důstojníkovi Murdochovi. Pan Neeson tvrdil, že ho vykreslili jako zbabělce. Synovec důstojníka Murdocha na omluvu reagoval takto: „Za tři nebo čtyři roky lidé na toto gesto zapomenou, ale film a video budou stále zobrazovat mého strýce jako sebevraha, přitom byl hrdina a pomohl zachránit mnoho cestujících.“ (BBC, 1998)

Proč William McMaster Murdoch?

Může se stát, že některé historické postavy mohou být publiku vykresleny jinak, než tomu ve skutečnosti bylo. Myslím si, že dnešní mládež preferuje více filmy než knihy, a proto mohou být některé informace zavádějící. Důstojník Murdoch a jeho hrdinství na Titaniku si zaslouží být připomínáno tak, jak si ho pamatují svědci a pamětníci.

Henrietta Lacksová

Henrietta Lacksová se nestala hrdinkou za svého života, nýbrž až po něm. Ačkoliv dlouhá léta o ní moc informací nebylo. Znamé byly především její nesmrtelné buňky HeLa, díky nimž se obohatila lékařská věda. Henrietta se narodila 1. srpna 1920 v Roanoke ve

Virginii. V mládí pracovala na tabákových polích. Poté měla s mužem pět dětí. V roce 1951 jí byla sdělena diagnóza agresivní cervikální rakoviny. Snažila se dělat to co předtím a nijak se v životě neomezovala. Při vyšetření jí byly odebrány dva kousky tkáně. Nikdo netušil, že její buňky na rozdíl od těch jiných budou žít dále. V laboratoři byli ze začátku skeptičtí, ale dva dny po propuštění Henrietty z nemocnice laborantka Mary zjistila, že Henriettiny buňky dále rostou a množí se. Henrietta zemřela v roce 1951 na agresivní formu cervikální rakoviny. Deborah, dcera Henrietty, vyprávěla matčin příběh o tom, jak její buňky přežily a byly použity pro vědecké účely, přičemž oni samotní nedostali žádné finanční kompenzace, dokonce neměli ani na zdravotní pojištění. Některé společnosti s léčivý tyto buňky prodávaly a těžily z toho nemalé peníze. Její buňky se staly jako první nesmrtelnými. Podílely se na výzkumu genů, které způsobují rakovinu, pomáhaly s vývojem leukemie, chřipky, hemofilie, Parkinsonovy choroby. Dále se buňky využívaly ke studii pohlavně přenosných chorob, apendicitidy, lidské dlouhověkosti, páření komárů a další. Buňky dokonce testovali na věznicích, aby zjistili, jak se u nich projeví rakovina. Testovali také, jak se budou projevovat ve stavu beztlíže, a tak několikrát byly buňky i ve vesmíru, kde vědci zjistili, že se pohybují rychleji než ty ostatní a množí se. Zarážející je, že ani Henriettina rodina, ani ona sama, než zemřela, nevěděla, že je její buněčná tkáň, kterou ji odebrali, tak úžasná a využije se k vědeckým výzkumům. Rodina Henrietty byla přesvědčená, že jí buňky ukradli, nikdo jim souhlas nepodepsal. 25. března vyšel v novinách článek Mikea Rogerse o tom, jak bílí lidé obchodují s buňkami černošů, jak prodávají část jejich černé kultury a jak se jedna „bezvýznamná“ černoška stala nejvýznamnějším nástrojem lékařství. Jeho článek vyvolal pozornost u několika novinářů, kteří se začali o Henriettu zajímat a označili ji jako „jednu z ústředních postav tažení proti rakovině“. V roce 1984 se německý virolog Harald zur Hausen zabýval výzkumem papilloma virů, tzv. HPV, kterých existuje přibližně na sto druhů. Henrietta byla infikována mnohačetnými kopiemi HPV, které jí způsobily rakovinu děložního hrdla. Henrietta byla známá jen jako černoška, podle níž se pojmenovaly nesmrtelné buňky HeLa. Mluvílo se o ní také jako o „neopěvované hrdince“. Henriettina rodina musela snést hodně, nejen od novinářů a vědců, ale i právníků. Buňky HeLa jsou dodnes jedny z nejpoužívanějších buněčných linií na celém světě. (Sklootová, 2013)

Proč Henrietta Lacksová?

Byla to úctyhodná žena, která se s láskou chovala ke svému muži a pěti dětem. Zemřela velmi mladá a jako osoba, která udělala nevědomky pro vědu tolik, byla velmi

nedocenená. Díky médiím se jí konečně dostalo uznání, aby ji svět bral jako člověka, Afroameričanku z masa a kostí, a nejen jako zkumavku buněk.

Elizabeth Jennings Graham

Příběh Elizabeth se odehrává v 50. letech 19. století v New Yorku. V té době mají černoši omezená práva. V New Yorku jsou oddělené školy, divadla a veřejná doprava. V dopravě s bělochy směl černochoz jet pouze tehdy, pokud ostatní cestující nic nenamítali, choval se slušně a jel na vnější straně vozu. Elizabeth pracovala jako učitelka a dne 16. července 1854 jela pozdě na sbor do kostela. Nechtěla čekat na tramvaj pro "barevné" a nasedla do tramvaje pro bělochy. Průvodčí nejdříve namítal, že je vozidlo plné, což se ukázalo, že není pravda. Posléze předstíral, že se ostatním její přítomnost v tramvaji nelíbí, a pokoušel se jí dostat z vozidla pryč. Za pomoci policisty byla Elizabeth násilně vyvedena z tramvaje. Další události na sebe nenechaly dlouho čekat. Černošská komunita byla rozrušená a Elizabeth s pomocí své rodiny chtěla usilovat o spravedlnost a podala žalobu na tramvajovou společnost, řidiče a průvodčího. Soud vyhrála s pomocí právníka Chestera Arthura, který se později v letech 1881-1885 stal prezidentem Spojených států amerických. Byla jí dokonce přiznána náhrada škody. Soudce Rockwell rozhodl: „Barevné osoby, pokud jsou střízlivé, dobře vychované a bez nemocí, mají stejná práva jako ostatní a nemohly být vyloučeny pravidly společnosti, ani silou nebo násilím." V roce 1875 sbor státu New York vydal zákon o zákazu diskriminace ve veřejné dopravě.

Známější příběh se odehrál téměř o století později, když Rosa Parksová odmítla bělochovi uvolnit své místo v autobuse. (nytransitmuseum.org)

Proč Elizabeth Jennings Graham?

Činy tvoří historii. Elizabeth zvítězila ve svém osobním boji za rovná práva černochoz v dopravě. Postavila se nejen za sebe, ale i za ostatní černochozy, kteří byli takto diskriminováni.

7 Výzkumná část

V této části práce bych ráda navázala na předchozí kapitoly zabývající se vzory, dospěla k odpovědím na otázky výzkumu a zjistila postoj mládeže na zapomenuté hrdiny.

7.1 Metody výzkumu

V empirické části jsem zvolila smíšený kvalitativní výzkum se strukturovanými rozhovory v kombinaci s dotazníkem. Pomocí tohoto typu výzkumu je možné zjistit více informací a díky kvalitě výzkumu se dostat do hloubky problému. Přínosnost kvalitativního výzkumu vidím v úzkém kontaktu s respondenty, ačkoliv část rozhovorů byla prováděna online.

Hendl (2016, s. 53) popisuje výhody kvalitativního přístupu jako získání hloubkového popisu případů. Není to pouze povrchové vnímání, ale podrobně sledujeme vývoj a příslušné procesy. Kvalitativní výzkum charakterizuje jako prostředek ke zkoumání interpretací aktérů. Smíšený výzkum má výhodu v tom, že můžeme kombinovat kvalitativní i kvantitativní přístup, a tím získat a doplňovat důležitá data. Hendl (2016) uvádí tyto výhody smíšeného výzkumu:

- specifické otázky
- širší a komplexnější výzkumné metody
- zobecnění výsledků
- čísla zvyšující přesnost

Nevýhodou tohoto typu výzkumu je důkladnější zpracování dat. Také čas, který je na kombinaci obou přístupů potřeba. Při formulaci otázek v dotazníku je důležité, aby respondenti rozuměli otázce všichni stejně. Tazatel by měl být při dotazování neutrální. Měl by vhodně podněcovat respondenty k otevřenějším odpovědím. Někteří z dotazovaných mohou odpovídat tak, jak si myslí, že se od nich očekává. Tomu je zapotřebí se vyvarovat. (Hendl, 2016, s. 175).

Vzhledem k tématu zapomenutých hrdinů se jedná o historický výzkum interpretativní. Na základě vyhledání a studia historických pramenů jsem mohla žákům interpretovat příběhy zapomenutých hrdinů. Díky tomuto typu výzkumu je možné odhalit jednání lidí v minulosti, neznámé souvislosti, nalézt vztahy mezi minulostí a současností, a také přispět k porozumění dané kultury. (Hendl, 2019, s. 139)

7.2 Cíle výzkumu

Cílem mé práce je analýza zapomenutých hrdinů. Představení příběhů zapomenutých hrdinů dnešní mládeži a jejich pohled na ně. Pomocí kvalitativní metody chci zjistit:

Jak mohou skutky neznámých českých hrdinů ovlivnit dnešní mládež?

Mohou mladiství pochopit a obdivovat hrdinské skutky z dob, které sami nezažili?

7.3 Výzkumný vzorek

Mého výzkumu se zúčastnili žáci Základní školy v Mutějovicích (okres Rakovník) a žáci Obchodní akademie v Žatci (okres Louny). Práce je zaměřena na mládež, proto byli vybráni žáci z 8. a 9. třídy základní školy a 1. a 2. ročníky střední školy, konkrétně třídy s oborem obchodní akademie a ekonomické lyceum. Celkem se výzkumu zúčastnilo 86 žáků, z toho 36 ze základní školy.

V červnu roku 2020 proběhl s žáky předvýzkum, a tak se na přednášku o zapomenutých hrdinech těšili. Pomocí předvýzkumu jsem zjistila, jak budou žáci reagovat na „jinou“ hodinu dějepisu, zaměřenou na zapomenuté hrdiny. Zda žáci porozumí mým otázkám, a jestli jsou vybrané třídy ochotny se výzkumu zúčastnit. Obě školy měly přednášku v rámci hodin dějepisu. Na základní škole dějepis vyučuji a mám tak velmi blízký vztah s účastníky výzkumu. Vybranou střední školu jsem zvolila dle svých předchozích studií, ale i pro velmi vstřícnou komunikaci s panem ředitelem, který přednášku s rozhovory umožnil. Studenti uvítali, že jsem se po letech vrátila do školy jako vyučující. Vzhledem k tomu, že nás dělí menší věkový rozdíl, než mají s většinou vyučujících, byli studenti během svých odpovědí velmi otevření.

7.4 Realizace výzkumu a metodika zpracování dat

Praktickou část jsem rozdělila na dvě části, kvůli použití smíšené metody strukturovaných rozhovorů a dotazníkového šetření. V první části jsou odpovědi na mé otázky. V části druhé shrnuji výsledky krátkého dotazníku.

Výzkum byl realizován v září a v prosinci roku 2020, byl proveden formou hodinové přednášky, na základě mých předchozích studií a četby o zapomenutých hrdinech. Přednášku jsem doplnila o prezentaci v programu PowerPoint, pro lepší vizualizaci a představu žáků. Následující hodinu probíhala skupinová diskuse nad zapomenutými hrdiny. Skupinová diskuse nad tématem probíhala vždy v dané třídě. Třídy nejsou tolik početné, a tak byla pro

diskusi v každé třídě velmi dobrá atmosféra. Skupinová diskuse ve třídě měla výhodu i v tom, že se žáci vzájemně mohli doplňovat. Slyšeli i odpovědi ostatních vrstevníků. Na základní škole byli žáci zvýhodněni, že se mezi sebou už déle znají. Celkově panovala ve skupinách pozitivní nálada. Skupinová diskuse se osvědčila jako dobrá volba pro sběr více odpovědí během krátké doby. Individuální diskuse v rámci výuky a přísných hygienických podmínek nebyly možné. Někteří z žáků by se nejspíš při individuální konzultaci necítili příliš komfortně. Žáci ve skupině mohli dát najevo své pocity, názory a myšlenky, čímž dospěli ke kolektivnímu postoji na téma hrdinství. Do rozhovorů se zapojila vždy jen určitá část žáků z dané třídy, která dominovala nad těmi, kteří zůstávali stranou. Především to byli ti žáci, jež téma opravdu zajímalo, nestyděli se o něm mluvit, a chtěli se k dané problematice vyjádřit.

Další rozhovory probíhaly online, vzhledem k povinné distanční výuce. Uskutečněny byly v aplikaci MS Teams v únoru a březnu roku 2021. Rozhovory zde probíhaly podobně, jako bychom byli ve třídě. Žákům byly představeny medailonky zapomenutých hrdinů, po kterých následovala krátká pauza. Po pauze probíhala skupinová diskuse nad otázkami, s tím rozdílem, že se žáci museli hlásit, abychom předešli překřikování a zmatku. Mluvil vždy jen ten, kdo byl dotazován. Rozhovory pomáhala na základní škole zapisovat asistentka. Na střední škole vyučující dějepisu, který chtěl být přítomen. Doslovně přepsané odpovědi jsem přepsala do spisovné češtiny.

7.5 Výzkumné otázky pro rozhovor:

- 1. Dovedli byste pokládat některého ze zapomenutých hrdinů za svůj vzor s ohledem na jeho skutky v dané době? Zdůvodněte svou odpověď.**

Tuto otázku jsem žákům položila, abych zjistila, zda příběhy zapomenutých hrdinů mohou dnešní mládež ovlivnit, případně jak. Mládež může vyjádřit svůj postoj k hodnotám, jež na vybraném vzoru oceňuje.

- 2. Proč si myslíte, že jsou to zapomenutí hrdinové? Proč byli zapomenuti?**

Pomocí této otázky bych ráda zjistila, zda mládež mohou ovlivnit zapomenutí hrdinové z historie. A proč si myslí, že byli zapomenuti.

7.6 Strukturované rozhovory s žáky

- 1. Dovedli byste pokládat některého ze zapomenutých hrdinů za svůj vzor s ohledem na jeho vlastnosti a skutky? Zdůvodněte svou odpověď.**

Odpovědi žáků, kteří si vybrali Rudolfa Vrbu:

- Žák 1. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Určitě ano, a to konkrétně Rudolfa Vrbu, přežil koncentrační tábor a strašně riskoval svůj život. Opravdu mě zaujalo to, co udělal. Já bych to asi psychicky nezvládl, ale aspoň bych se o to pokusil, i když nevím, zda bych našel odvahu.“*
- Žák 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Jako vzor jsem si vybral pana Vrbu, ale asi bych to nedokázal jako on, jsem velký strašpytel. Možná, kdybych byl v podobné situaci. Dnes si koncentrační tábory nedovedu představit.“*
- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Myslím, že koncentrační tábory byly hrozné. Viděla jsem pár filmů a přečetla nějaké knihy o tomto tématu. Nedovedu si představit, jaké to bylo. Za svůj vzor bych si vybrala Antonína Kalinu nebo Rudolfa Vrbu. Bála bych se, ale snažila bych se vymyslet nejlepší řešení, abych ostatním pomohla.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Tito tři žáci si vybrali Rudolfa Vrbu. Dali ale najevo svou pochybnost o tom, zda by podobný čin také zvládli. První z žáků odpověděl, že by nenašel odvahu, ten druhý, že je velký strašpytel. Třetí žákyně by se také bála. Rudolfa si zvolili, protože v něm vidí silnou osobnost, která zvládla nástrahy koncentračního tábora, což si sami nedovedou představit.

- Žák 1. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Jako svůj vzor bych si vybral Rudolfa Vrbu, jeho vůle byla velmi silná a opravdu bojoval nejen pro sebe, ale i pro druhé. Dosáhl toho, že všem sdělil, co se v Osvětimi děje.“*
- Žák 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Za svůj vzor bych si vybral pana Vrbu, kdybych měl udělat totéž, co dokázal on, tak bych měl dobrý pocit, že jsem zachránil mnoho lidí.“*
- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *Zvolila bych si za vzor Rudolfa Vrbu. Zachránil spoustu životů tím, že informoval svět. Byl statečný. Ale každý z prezentovaných hrdinů má něco do sebe.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Žáci, jež si vybrali Rudolfa Vrbu, na něm oceňovali jeho silnou vůli přežít, aby mohl informovat svět. Dále statečnost a především to, že bojoval za druhé.

Odpověď žákyně, která váhala nad dvěma hrdiny:

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Za svůj vzor jsem si zvolila Antonína Kalinu a Rudolfa Vrba. Udělala bych to samé jako Antonín, nebo bych se o to aspoň pokusila. S Rudolfem se ztotožňuji už méně. Měla bych strach, že na mě přijdou a pak mě zabijí.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Žákyně se nemohla rozhodnout, kterého hrdinu vybrat. Nakonec zvolila Antonína Kalinu, jehož čin by se pokusila následovat. U Rudolfa se obávala následků, pokud by prozradila tajemství Osvětimi.

Odpovědi žáků, kteří si vybrali Antonína Kalinu:

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Je úctyhodné, že Antonín Kalina nemyslel jen na sebe, ale i na děti. Vydržel psychickou a fyzickou tíhu. Měli bychom se inspirovat jeho příběhem, ačkoliv žijeme v jiné době. Je důležité myslet především na děti a jejich budoucnost.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Tato žákyně si vybrala Antonína, protože se zaměřil právě na konkrétní osoby, a to děti, což pro ni má velkou váhu. Upozorňuje i na to, že ať žijeme v jakékoli době, je důležité myslet na děti.

- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Vybrala bych si Antonína Kalinu. Neoceňuji na něm, že zachránil tolik dětí, ale jeho skromnost. Nikde se svým činem nechlubil a takové by měly naše vzory být. Skromné osobnosti, které nás mohou inspirovat svými skutky, za které nechtějí být nijak oceněni. Medaile má dnes každý druhý. O to smutnější je, že zrovna Kalina je dostal až po smrti.“*
- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Protože mě zaujal příběh o záchraně stovek dětí, pokládám za svůj vzor Antonína Kalinu. Vůbec nevím, jak bych v jeho kůži jednala, je to nepředstavitelné. Snad už se ta doba nikdy nevrátí.“*
- Žákyně 9. ročníku ZŠ – *„Každý zachráněný život má velkou hodnotu a Kalinovi se podařilo zachránit stovky životů malých dětí, které před sebou měly velkou budoucnost. Nejvíce oceňuji jeho reakci, která vystihuje jeho lidskost a dobrosrdečnost.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Žáci si zvolili Antonína Kalinu pro jeho lidskost a dobrosrdečnost, kterou ukázal při záchraně dětí. Některé z nich nezaujal ani tak jeho čin, nýbrž to, jak ukázal svou skromnost a altruismus.

- Žák 2. ročníku – obor obchodní akademie: *„Za svůj vzor bych si vybral Antonína Kalinu. Jsem taky trošku bouřlivák, ale se srdcem na pravém místě, tak k němu mám asi nejbliž.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Tento žák se s Kalinou identifikoval pomocí stejných rysů osobnosti.

Odpovědi žákyň, které si vybraly Jindřišku Novákovou:

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Vybrala bych si Jindřišku Novákovou. Bála bych se, ale tolik odvahy, kolik v sobě na tu dobu měla, to bych chtěla mít také.“*
- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Všichni si zaslouží obdiv a následování. Jako vzor bych si vybrala Jindřišku. Pomáhat rodině by měl každý, nejen hrdinové.“*
- Žákyně 2. ročníku – obor obchodní akademie: *Každý z nich je pro nás jakýmsi vzorem. Protože vidíme, že na světě není jenom sobectví, a tak by to mělo být. Tito zapomenutí hrdinové by měli být připomínáni. Za svůj vzor bych si vybrala asi podle situace, ve které bych se ocitla. Nedokážu se rozhodnout. Asi Jindřiška Nováková, byla strašně mladá, když zemřela, na jejím místě bych se snažila o totéž. Nemyslím tím zemřít takhle mladá, ale bez ohledu na věk pomáhat rodičům, ať se děje, co se děje.“*
- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Neřekla bych úplně vzor, ale kdybych byla v jejich kůži, udělala bych totéž. Sympatizuji nejvíc s Jindřiškou.“*
- Žákyně 8. ročníku ZŠ – *„Já bych si zvolila Jindřišku, kdyby mě mamka v podobné situaci požádala o totéž, tak bych neváhala. Vážím si rodičů, a proto bych se jim snažila pomáhat v čemkoliv.“*

Vyhodnocení odpovědí:

S Jindřiškou se identifikovala převážně děvčata. Ocenila na ní její odvalu a pomoc rodině. Ony samotné si váží svých rodičů, pro které by udělaly totéž.

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Faktorů pro můj výběr je několik. Nejvíce mě zaujala Jindřiška, ve svém věku byla hrozně statečná a doba, ve které žila musela být opravdu náročná. Je škoda, že se učíme o Heydrichovi apod. O samých netvorech. Hrdiny si připomínáme pořád ty stejné dokola a tihle, kteří se opravdu snažili a něco dokázali, byli zapomenuti.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Tato žákyně vyjádřila sympatie s Jindřiškou s ohledem na dobu, ve které žila. Vyjádřila také svůj negativní postoj k tomu, co je náplní hodin dějepisu. Chtěla by, aby byl hrdinům dán větší prostor. O Heydrichovi a jemu podobným se vyjádřila jako o „netvorech“.

Odpovědi žáků, kteří si vybrali Antonína Čermáka:

- Žákyně 2. ročníku – obor obchodní akademie – *„Oceňuji příběh Antonína Čermáka, postavit se gangu je velice riskantní čin, měli bychom ho následovat, aby i u nás klesla kriminalita. Kriminalitě se nemusí stavět jen policie, ale i obyčejní lidé, třeba jako byl Antonín.“*
- Žák 2. ročníku – obor obchodní akademie: *„Mým vzorem by mohl být eventuelně pan Čermák, který se z horníka vypracoval až na starostu Chicaga. Postavil se největšímu mafiánovi a snažil se vyřešit finanční krizi města. Je to inspirativní, ať už pocházíme odkudkoli, svou pílí a snahou se můžeme vypracovat.“*
- Žák 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Vybral bych si Antonína Čermáka. Bojoval proti mafii, ne pro sebe, ale pro své město, Tak by to měli mít všichni starostové. Kdybych se jednou dostal do politiky, chtěl bych být jako on.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Žáci, jež si vybrali Antonína Čermáka, uvažovali nad tím, jak se dokázal vypracovat z chudého chlapce. Viděli v tom jistou motivaci pro svou budoucnost, že i oni by se mohli stát někým úspěšným, pokud se budou snažit, tak jako on. Žákyně

2. ročníku ocenila Čermákovo boj proti kriminalitě. Podle ní kriminalita nemá být jen záležitostí policie, ale je na všech ostatních, aby nastolili pořádek.

Odpověď žákyně, jež si vybrala Henriettu:

- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Za svůj vzor bych si vybrala Henriettu. Pokud bych byla nemocná, a věděla, že mé buňky někomu pomůžou, byl by to určitě dobrý pocit. Věřím, že pomocí jejích buněk se uzdravila z rakoviny i moje máma.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Žákyně si vybrala Henriettu na základě své osobní zkušenosti s rakovinou, se kterou se potýkala její maminka. Proto s ní nejvíce sympatizuje a chápe význam HeLa buněk.

Odpověď žákyň, jež si vybraly důstojníka Murdocha:

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: „*Chtěla bych zachránit co nejvíce lidí, pokud bych byla v situaci důstojníka Murdocha. I kdybych věděla, že mě to bude stát život. Určitě je on mým vzorem. Je škoda, že ho tvůrci filmu pomluvili.*“
- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Vybrala bych si důstojníka Murdocha. Kvůli záchraně životů sám zemřel. Někdy se musíme obětovat pro druhé.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Dívky zaujal důstojník Murdoch tím, že se obětoval pro druhé nasazením svého života.

- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Zaujal mě pan Murdoch, mám ráda velké lodě a jednou bych chtěla na lodi najít práci. Určitě bych se inspirovala jeho příběhem.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Tato žákyně si vybrala důstojníka Murdocha vzhledem k vizi svého vysněného budoucího povolání.

- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Nechápu, proč ve filmu Titanic je v popředí romantický příběh. Hrdina, který by si to zasloužil, je vyobrazen ještě ve špatném světle. Ctnostný muž byl pan Murdoch. Víc takových jako on. Určitě mě inspiroval.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Stejně jako žákyně 1. ročníku, která se vyjádřila k tomu, že by se chtěla v hodinách dějepisu dozvědět více o hrdinech, než o „netvorech“, kteří jsou častěji zmiňováni. I tato žákyně projevila svůj zájem o hrdiny a dala najevo svůj negativní postoj k tomu, jak byl tvůrci filmu Titanic důstojník Murdoch vyobrazen.

Odpověď žáků, jež si vybrali hrdiny letu United Airlines č. 93:

- Žák 9. ročníku ZŠ – „*Vybral bych si hrdiny letu United Airlines a důstojníka Murdocha. Zemřeli a obětovali se pro druhé. Pokud bych byl ve stejné situaci, udělal bych totéž.*“
- Žákyně 9. ročníku ZŠ – „*Měli by nás inspirovat hrdinové letu z 11. září. Jako kolektiv měli větší sílu než jednotlivci. I my bychom měli fungovat jako kolektiv, ať už ve škole, v rodině, nebo někde jinde.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Spolužáci se shodli na výběru kolektivního hrdiny. Chlapec se identifikoval s důstojníkem Murdochem i s hrdiny letu č. 93, kteří se obětovali pro druhé, což by podle svých slov udělal také, být v jejich situaci. Jeho spolužačka zmínila sílu kolektivu, ve které vidí větší sílu, než kdyby bojovali jako jednotlivci.

Odpověď žáků, jež si vybrali za svůj vzor Elizabeth:

- Žák 9. ročníku ZŠ – „*Nejvíce mě zaujala Elizabeth. A i ta Rosa. Díky nim měli černoši více práv. Všichni bychom si měli být rovni, ať jsme jakékoliv barvy pleti. Pokud by bylo potřeba, tak bych bojoval právě za toto.*“
- Žákyně 9. ročníku ZŠ – „*Libí se mi přístup černošky Elizabeth. Bojovala za svá práva a vyhrála. Jako Romka v ní vidím svůj vzor. Být jiné rasové příslušnosti není snadné, a je zapotřebí za to bojovat.*“

Vyhodnocení odpovědi:

Nečekala bych, že si chlapec z 9. ročníku vybere za svůj vzor ženu, a ještě k tomu učitelku, jelikož tímto povoláním pohrdá. Ale tento chlapec, stejně jako jeho spolužačka, jsou oba Romové. Jak se zdá, tak se s Elizabeth ztotožnili právě kvůli jiné barvě pleti. Oba žáci viděli jistou souvislost, kdy jsou sami často terčem urážek a diskriminace a chtěli by za to bojovat, stejně jako Elizabeth.

Odpověď žáků, kteří si z jmenovaných hrdinů svůj vzor nevybrali:

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: „*Nejspíš bych si zde vzor nevybrala, nejsem tak odvážná jako hrdinové. Nevím, zda bych byla schopná je následovat.*“
- Žák 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: „*Všichni to byli hrdinové. Neodvedu si nikoho představit za svůj vzor. Nejsem hrdina. Kdo ví, třeba jednou budu.*“

Vyhodnocení odpovědí:

Z odpovědí těchto žáků je zřejmé, že si svůj vzor z hrdinů nevybrali proto, že podceňují své schopnosti. Žákyně zmínila, že není tak odvážná. Žák odpověděl, že hrdinou není, ale třeba jednou bude. Oba dali najevo svou pochybnost, že by nezvládli to, co zapomenutí hrdinové. Žák ale zmínil naději, že třeba jednou hrdinou bude, ačkoliv se nyní za hrdinu nepokládá.

- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: „*Nikoho z nich bych si nevybrala za svůj vzor, ale nechápu, proč si připomínáme tyrany, a ne hrdiny, kteří dokázali něco dobrého? Kdybychom se v hodinách dějepisu více učili o nich, určitě bychom k těmto vzorům více vzhlíželi a mohli se jimi do života inspirovat. Protože nikdo nechce být jako Heydrich nebo Hitler, ale učíme se o nich pořád dokola. Jasně, máme se z historie poučit, ale co se jí taky inspirovat a hrdiny následovat?*“

Vyhodnocení odpovědí:

Ačkoliv se jedná o jinou třídu, i tato dívka, podobně jako žákyně 1. ročníku, se velice ostře a emotivně vyjádřila k výuce dějepisu. Dívka si nevybrala žádného hrdinu za svůj vzor. Dala ale najevo svůj postoj a nespokojenost s tím, že se žáci mohou jen těžko identifikovat s hrdiny z historie, když o nich nemají téměř žádné informace. Oproti tomu informace o tyranech dějin poslouchají pořád dokola a jimi se inspirovat opravdu nechtějí. Na mou otázku, zda s tímto názorem spolužáci souhlasí, odpověděli všichni souhlasně: „ANO!“ Někteří zmínili, že by se nemuseli nutně měnit osnovy, ale že by na střední škole ocenili třeba rozhovory s pamětníky, či zajímavé projekty, kde by se dozvěděli nové informace, třeba o hrdinech. Výuka dějepisu by pro ně byla nejen poučnější, ale i zajímavější.

- Žák 1. ročníku – obor ekonomické lyceum: „*Mým vzorem je Muhammad Ali, takže hrdiny za svůj vzor nepovažuji, ale oceňuji skutky Rudolfa Vrby, mnoho lidí*

nedokázalo přežít, natož utéct a informovat svět o hrůzách Osvětimi. Považuji ho za hrdinu.“

Vyhodnocení odpovědí:

Tento žák si nevybral žádného z hrdinů za svůj vzor, což odůvodnil svou odpovědí tím, že jeho vzor je aktuálně Muhammad Ali. I když si vzor nevybral, dokázal ocenit skutky Rudolfa Vrby.

Vyhodnocení otázky č. 1: Dovedli byste pokládat některého ze zapomenutých hrdinů za svůj vzor s ohledem na jeho vlastnosti a skutky? Zdůvodněte svou odpověď.

Z odpovědí na první otázku je patrné, že si dnešní mládež dokázala vybrat ze zapomenutých hrdinů svůj vzor. Z rozhovorů je zřejmé, které atributy žáci na hrdinech nejvíce oceňují. Z odpovědí respondentů si většina z nich hrdinu vybrala pro jeho hodnoty, vlastnosti a skutky. To jsou atributy, které si zvolili za atraktivní a identifikovali se s nimi. Vzhled v případě výběru nehrál žádnou roli. Téměř většina žáků se vyjádřila i k tomu, že si nedovedou představit být v situaci hrdinů, natož v dané době. Někteří také doufají, že se podobné události už nestanou, protože by nevěděli, jak se zachovat. Dokonce o sobě pochybují, že by podobné skutky nedokázali a báli by se. Žáci jednotlivých tříd se shodli na tom, že se zapomenutými hrdiny mohou inspirovat, pokud o nich budou mít dostatek informací. Chtěli by je zprostředkovat pomocí výuky dějepisu.

Mládež vybírala hrdiny podle hodnot, které vyjadřují. Na Antonínu Kalinovi mládež oceňuje hodnoty jako ctnost, skromnost, obětavost, dobrosrdečnost a altruismus. U Rudolfa Vrby se mládež ztotožňovala s jeho statečností, odvahou, nebojácností a touhou informovat svět. Jindřiška Nováková inspirovala především svou nevinností a pomocí rodině. Možná žáky zaujala i tím, že jim je věkově nejbližší. U důstojníka Murdocha ocenili jeho obětavost, u Henrietty přínos lékařské vědě. Antonína Čermáka si zvolili kvůli jeho boji proti mafii. Ocenili u něj i to, jak se dokázal vypracovat z chudého chlapce až na starostu Chicaga. Elizabeth svým černošským původem inspirovala romské žáky, jež se v ní vzhledli tím, že je potřeba proti diskriminaci bojovat. U hrdinů z letu č. 93 žáky motivovala síla kolektivu, ve kterém se někteří cítí jistěji a bezpečněji.

2. Proč si myslíte, že jsou to zapomenutí hrdinové? Proč byli zapomenuti?

- Žák 2. ročníku – obor obchodní akademie: *„Největší hrdinové totiž nemusí být vždy ti nejviditelnější a nejslavnější. Světem nejspíš rezonují hlasy a činy lidí, kteří jsou*

lépe zmedializováni a přináší výsledek, který je celému světu prospěšný, a proto je na očích většiny z nás.“

- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Dnes je vše o médiích a pokud tam tito hrdinové nejsou, rychle se na ně zapomene.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Žáci vidí problém v médiích, které neposkytují o hrdinech tolik informací. Pokud by byli zapomenutí hrdinové více medializováni, věděli by o nich nejen oni, ale i ostatní.

- Žák 8. ročníku ZŠ – *„Dnes jsou za hrdiny považováni lidé, kteří vynalezli nějakou elektroniku. Podle toho naše společnost vypadá. Volíme si špatné vzory, protože nám jsou pořád předsouvány. Právě hrdiny skoro neznáme.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Tento žák si vysvětluje zapomenutí hrdinů tím způsobem, že jsou společnosti předsouvány špatné vzory, že se jedná o osoby, které se staly slavné pomocí nějakého vynálezu, a ty pak zastíní skutečné hrdiny.

- Žák 2. ročníku – obor obchodní akademie: *„Asi nejsou pro výrobce učebnic důležití, nebo se o nich nesmělo psát, aby se ochránily jejich rodiny.“*

Vyhodnocení odpovědi:

Žák přemýšlí i nad souvislostmi s životy hrdinů, o kterých se nejspíš nesmělo psát, aby byly jejich rodiny v bezpečí. Proto se na ně nejspíš zapomnělo. Zmiňuje také to, že nejsou pro tvůrce učebnic důležití. Je zajímavé, že žáci přemýšlí i nad obsahem učiva, a proč zrovna zapomenutí hrdinové v učebnicích nejsou. Otázkou je, jestli by tam měli být? Jak velký prostor pro hrdiny si žáci představují v učebnicích či hodinách dějepisu?

- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Někteří o svých činech nemluvili, tak se o nich nevědělo.“*
- Žákyně 8. ročníku ZŠ – *„Hrdinové jsou skromní, proto se o nich skoro neví, nechlubili se.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Žákyně si logicky odvodily, že naši hrdinové byli skromní, proto jsou zapomenutí, dlouhá léta se o nich nevědělo, nebo je nikdo za hrdiny nepovažoval. Svými činy se nechlubili.

- Žák 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: *„Myslím si, že byli zapomenuti, protože je převyšují právě ti hodně známí hrdinové. Lidé je asi moc dobře neznají.“*
- Žákyně 8. ročníku ZŠ – *„Dnes už máme jiné hrdiny, proto se na ty z minulosti zapomíná.“*

Vyhodnocení odpovědí:

U těchto dvou žáků převládal názor, že jsou známější hrdinové, kteří převýší ty z minulosti, jež lidé moc neznají.

- Žákyně 8. ročníku ZŠ – *„Myslím si, že lidé v dnešní době žádná historie nezajímá. Je to škoda, já se vždy ráda dozvím něco nového o zapomenutých.“*
- Žákyně 1. ročníku – obor obchodní akademie: *„Chtělo by to více takových hodin dějepisu. Abychom se o nich dozvěděli už ve škole a nemuseli je hledat.“*
- Žák 9. ročníku ZŠ – *„Je málo lidí, kteří se o historii zajímají a mohou tak předávat informace dále. Zařadila bych více hrdinů do hodin dějepisu.“*
- Žákyně 9. ročníku ZŠ – *„Každý den se objeví nějaký rádoby hrdina, přitom na ty opravdové se zapomene, pokud nejsou připomínáni.“*
- Žák 9. ročníku ZŠ – *„Štve mě to, že jsou takoví lidé zapomenuti. Protože o těch, o kterých mluvíme pořád, nemají takové zajímavé příběhy.“*

Vyhodnocení odpovědí:

Tito žáci měli velmi podobné výpovědi. Myslí si, že historie dnes není tak aktuální, ačkoliv by se právě z historie chtěli dozvědět něco zajímavého a nového. Je pro ně ale snazší, pokud jim budou informace poskytnuty ve škole, protože sami si je nevyhledají.

Vyhodnocení otázky č. 2: Proč si myslíte, že jsou to zapomenutí hrdinové? Proč byli zapomenuti?

Žáci vidí problém v tom, že zapomenuté hrdiny média neukazují. Uvádějí, že jsou známější hrdinové a na tyto se zapomnělo. Nemají o hrdínech informace, a proto zapomenuté hrdiny převýší hrdinové noví. Vybrané žákyně zastávaly i názor, že naši hrdinové byli skromní a o svých činech nemluvili, proto se o nich nevědělo. Podobně jako u předchozí otázky žáci vyjádřili svůj zájem o hrdiny s tím, že by informace o nich chtěli mít už ze školy. Hrdinové je zajímají, ale sami by si informace o nich nehledali.

7.7 Dotazník

Někteří žáci se do rozhovorů nezapojili. Abych zjistila potřebná data od všech přítomných, připravila jsem pro ně krátký, anonymní dotazník na konec našeho setkání. Dotazník byl zvolen jako pomocný prostředek výzkumu, kde byly uvedeny pouze dvě otázky.

1. Kterého z hrdinů bys mohl/a považovat za svůj vzor?

- a. Antonína Kalinu
- b. Antonína Čermáka
- c. Rudolfa Vrbu
- d. Kristiána Davida
- e. Jindřišku Novákovou
- f. Hrdiny letu United Airlines č. 93
- g. Henriettu Lacksovou
- h. Elizabeth Grahamovou
- i. Williama Murdocha
- j. Žádného z nich

Tuto otázku jsem zvolila, abych od všech respondentů zjistila jejich výběr vzoru a mohla tak interpretovat získaná data z rozhovorů.

2. Koho považuješ aktuálně za svůj vzor z časového hlediska?

- a. Osobu ze současnosti
- b. Osobu z minulosti
- c. Nemám vzor

Druhou otázku jsem žákům položila, abych zjistila, zda dovedou považovat za svůj vzor i osobu z minulosti, tedy z doby, kterou sami nezažili.

7.8 Výsledky dotazníku

Tabulka 1: *Výsledky všech dotazovaných na otázku, jakého hrdinu by byli schopni považovat za svůj vzor.*

Zapomenutí hrdinové	8. třída		9. třída		1. ročník		2. ročník		Počet hlasů
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	
Antonín Kalina		3	1	2	5		3	2	16
Antonín Čermák				3		1		2	6
Rudolf Vrba	2	2			2	6	2	2	16
Jindřiška Nováková	5	3	1	2	3	1	3		18
Kristián David									0
Let č. 93			1	1	1				3
William Murdoch	2				1				3
Henrietta Lacksová	1						2		3
Elizabeth Grahamová	1		1	1			1		4
Nepovažují za vzor	3			1	3	4	4	2	17
Respondenti celkem	14	8	4	10	15	12	15	8	86

První tři příčky obsadili Antonín Kalina, Rudolf Vrba a Jindřiška Nováková. Z 86 respondentů si 17 z nich nevybralo za vzor nikoho z představených hrdinů.

V tabulce vidíme, že si žáci vybírali převážně hrdiny z moderních dějin, konkrétně z oblasti 2. světové války. Ostatní hrdinové měli menší zastoupení. Jediného Kristiána Davida si nikdo nezvolil. Hodnota jako víra je dnes méně uznávaná, než tomu bylo dříve. Současná mládež dnes není tolik k víře vychovávána. Řekla bych, že si Kristiána Davida nevybrali i proto, že jim jsou moderní dějiny bližší a jeho příběh je tolik nezaujal. Pohlaví hrdinů a respondentů nehrálo roli. Jindřišku Novákovou si za svůj vzor zvolili i chlapci, stejně tak jako dívky volily za svůj vzor mužské hrdiny. Z výsledků dotazníku je patrné, že žáci dávají přednost českým hrdinům nad zahraničními. Chlapci z 8. třídy, 1. a 2. ročníku si zahraničního hrdinu nevybrali žádného. Dokonce si nikdo z osmáků nevybral hrdiny letu č. 93. Řekla bych, že to bude konkrétně touto třídou, ve které jsou velké komunikační problémy a jako kolektiv téměř nefungují. Celkově v tabulce vidíme, že se dívky nad tématem zapomenutých hrdinů zamyslely trochu více než chlapci.

Tabulka 2: *Koho považuješ aktuálně za svůj vzor z časového hlediska?*

Aktuální výběr vzoru	8. třída		9. třída		1. ročník		2. ročník		Počet hlasů
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	
Současnost	8	4	3	5	11	3	10	3	47
Minulost	3	4	1	4	1	5	1	3	22
Nemám vzor	3			1	3	4	4	2	17
Respondenti celkem	14	8	4	10	15	12	15	8	86

Formou dotazníku žáci volili, zda mají svůj aktuální vzor z minulosti, ze současnosti anebo žádný. Po odevzdání dostali prostor předložit argumentace svého výběru vzoru z časového hlediska. Ti, co si zvolili vzor z minulosti, svou odpověď obhajovali tím, že lidé z minulosti už jsou většinou po smrti, známe tak celý jejich život. Víme, co dokázali a co se jim případně nepovedlo. Někteří za svůj vzor považují své prarodiče, a proto se rozhodli pro minulost. Často zmiňovali také známé české panovníky a osobnosti našich dějin. Žáci, kteří svůj vzor zaměřili na současnost, hovořili o tom, že jejich vzor jsou převážně rodiče, proto si vybrali současnost. Děvčata se zmínila i o aplikaci Instagram, kde může mládež sledovat své vzory a inspirovat se jimi. Vzory z minulosti žádná aplikace nenabízí. Chlapci zmínili i to, že informace o minulosti ví pouze ze školy. Aby si vzdělání o nich doplnili, museli by si informace hledat. Jednodušší pro ně je, vybrat si vzor ze současnosti, protože o něm mohou informace najít snáz. Žákům, kteří si zvolili za odpověď, že nemají žádný vzor, často chyběla argumentace a odůvodnění své odpovědi. Byli i jedinci, kteří se ke své odpovědi nechtěli vyjádřit.

- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Nikoho nepovažuji za svůj vzor.*“
- Žákyně 8. ročníku ZŠ – „*Nemám svůj vzor.*“
- Žák 9. ročníku ZŠ – „*Asi nemám svůj vzor.*“
- Žák 1. ročníku – obor obchodní akademie: „*Momentálně nemám nikoho za vzor.*“
- Žák 2. ročníku – obor ekonomické lyceum: „*Nemám svůj vzor, svou cestu si chci určit sám a nechci se jen snažit někým být.*“
- Žákyně 2. ročníku – obor ekonomické lyceum „*Nemám žádný vzor, obdivuji hodně lidí, ale nepovažuji je za vzor.*“

Druhá otázka dotazníku nám dala odpověď na otázku, zda dnešní mladí mohou mít svůj vzor z minulosti. Nadpoloviční většina 47 dotazovaných si zvolila vzor ze současnosti, přičemž se jejich výběr zaměřil především na rodiče či známé osobnosti ze sociálních sítí.

Minulost si zvolilo 22 dotazovaných, ze kterých byla většina chlapci. Z 86 dotazovaných si 17 z nich nevybralo vzor žádný, nezaujali je zapomenutí hrdinové natolik, aby je mohli považovat za svůj vzor. Nemají svůj vzor ani z rodiny či z médií. Jak uvedl chlapec z 2. ročníku, svou cestu si chce určit sám.

Kombinací rozhovorů a dotazníku jsem získala více dat, se kterými jsem mohla disponovat a zodpovědět své otázky. Se všemi účastníky nebyla diskuse možná, někteří se do diskuse ani zapojit nechtěli a bylo pro ně snazší vyplnit anonymní dotazník.

7.9 Závěr výzkumného šetření

Žákům byly představeny medailonky zapomenutých hrdinů, na základě přednášky, která proběhla na jejich školách. Měli možnost si ucelit informace, které získali a na základě nich se rozhodnout, jak je hrdinové mohou ovlivnit. Velmi záleželo na interpretaci příběhů a historického kontextu doby. Žákům byl poskytnut prostor k vyjádření svého osobního názoru na zapomenuté hrdiny, ať už byl jakýkoliv.

Ze strukturovaných rozhovorů během skupinové diskuse jsem zjistila upřímné postoje žáků. Některé odpovědi byly podobné, jiné zase velmi originální. Každý z žáků, který se diskuse zúčastnil, hovořil sám za sebe a snažil se obhájit svou odpověď. Téměř na každém ze zapomenutých hrdinů si mládež dokázala najít vlastnosti, rys osobnosti či hodnotu s níž se ztotožnila a mohla obdivovat. Někteří využili své osobní zkušenosti. U jednotlivých hrdinů žáci přikládali význam různým hodnotám, jež chtějí následovat. Někteří považovali hrdinu za vzor, na němž oceňují jeho vlastnosti a způsoby chování, ale vzhledem ke strachu či pochybnosti o svém hrdinství, vzor nejsou schopni následovat. Jiní naopak touží vybrané hrdiny následovat, jelikož je zaujali jejich životní příběhy a skutky, díky nimž jsou hrdiny.

Z diskuse vyplynulo, že historie a zapomenutí hrdinové mohou být dnešní mládeži inspirací. Hrdinové je mohou ovlivnit, ať jsou z Čech či z ciziny. Muži, ženy, děti nebo celý kolektiv. Záleží čistě na jednotlivcích, jak se k příběhům hrdinů postaví. Žáci většinově souhlasili s názorem, že by chtěli více podobných přednášek. Nejen, aby se dozvěděli potřebné informace, ale mohli se svými názory do výuky zapojit.

Na otázku, proč byli hrdinové zapomenuti, svádí žáci vinu na média, která je dostatečně neoceníla, nebo o nich ani neví, vzhledem ke skromnosti hrdinů. Vyhodnotili to velmi negativně s tím, že by média, učitelé dějepisu a další, měli dát hrdinům větší prostor,

aby se informace o hrdinech snadněji dostali k mládeži, která by je ocenila. U žáků bylo vidět zklamání nad osudy hrdinů. Popisovali, že je tyto osoby přitahují jako učivo více než osoby, kterých jsou plná média a učebnice dějepisu.

Dotazník, který žáci vyplňovali mi už jen pomohl shrnout odpovědi všech účastníků, abych mohla zjistit, kam směřuje jejich výběr vzoru a zda vůbec dokážou některého z představených hrdinů považovat za svůj vzor. Získala jsem tak data od všech zúčastněných. Stejně tak mě zajímal výběr vzoru z časového hlediska, kde si žáci z důvodu vlivu médií zvolili raději vzory ze současnosti. Velký vliv na jejich osobnost a výběr vzoru mají i jejich rodiče.

Strukturovanými rozhovory se žáky jsem získala odpovědi na své kladené otázky. Žákům jsem otevřela historické obzory s možností identifikovat se s hrdiny z minulosti.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na mládež a její pohled na zapomenuté hrdiny. V teoretické části jsem se věnovala pojmům pubescence a adolescence, abych mohla správně určit termín mládeže a zvolit vhodný výběr respondentů pro svůj výzkum. Podle Pospíšilové (2010) je současná mládež zrcadlem své společnosti. Dnešní mládež žije ve světě stále nových technologií, které ji ovlivňují a často tak mohou ztratit svou identitu a to, kým jsou nebo chtějí být. Ve své práci se zaměřuji na pojem identita a schopnost mládeže se identifikovat se vzory. Přičemž, jak uvádí Čáp (2007) je potřeba rozlišit, jestli se mládež identifikuje nápodobou vzorů nebo jde o tzv. vnitřní identifikaci. Dále jsem se zabývala problematikou vzorů. V procesu socializace se dnešní mladí identifikují se vzory, které jsou pro ně atraktivní a jsou tak schopni si pomocí nich utvořit vlastní sociální identitu, která je připraví na roli dospělého. Výzkumem vzorů současné mládeže se v roce 2009 zabývala Stašová (2015). Z jejích výsledků je zřejmé, že 93 % respondentů dalo přednost vzoru ze současnosti. Na problematiku vzorů mládeže se zaměřila i Nováková (1971) ve své studii z let 1965–1969. I z jejího výzkumu je patrné, že se mládež při volbě vzoru obrací mnohem více na osoby ze svého blízkého okolí a současnosti.

V další kapitole se zabývám pojmem hodnoty, které pro každého představují něco jiného. Zároveň pomocí hodnot probíhá i výchova. Socializace není jen procesem učení a nápodoby vzorů, ale je to i proces utváření hodnot v jedinci (Prudký, 2009). Postoji pak můžeme hodnotit jednání ostatních lidí, jako byli například zapomenutí hrdinové.

Zapomenutý hrdina, sousloví, jež v sobě skrývá určité tajemno a touhu po zjištění. Své bádání jsem zaměřila na pouhou hrstku z nich. Hrdinů, jež by stáli za zmínku je ovšem mnohem více. Vyhledala a zpracovala jsem životní příběhy lidí, kteří se zapsali do historie, ale zapomnělo se na ně. Tito hrdinové nejsou tak často připomínáni v médiích a dnešní mládež, ale i dospělí je téměř neznají.

V praktické části práce jsem po prostudování publikací, historických článků a zpráv o hrdinech, sepsala jejich medailonky, které jsem v rámci přednášek představila mládeži, jež na ně ve skupinových diskusích mohla reagovat. Cílem mé práce je zanalyzovat zapomenuté hrdiny a zjistit, jak se současná mládež dokáže s těmito osobami historie identifikovat, a jestli je dokáže považovat za své vzory.

V empirické části bylo předloženo vyhodnocení dat z výzkumu, kde se ukázalo, že se dnešní mladí ztotožňují více se současnými vzory, které jsou pro ně atraktivnější a mohou si o nich snáze najít informace. Při volbě vzoru z minulosti mládež volila své blízké a prarodiče. Výzkum tak potvrdil předchozí studie, které se vzory zabývaly, ve kterých si mládež volí vzory ze svého blízkého okolí, především z rodiny. Zapomenutí hrdinové byli pro mládež fascinující a jejich příběhy je rozhodně zaujaly. Z výsledků doplňkového dotazníku je patrné, že z celkového počtu 86 dotazovaných, by si 80 % dokázalo ze zapomenutých hrdinů vybrat svůj vzor. Mladí se empaticky identifikovali s hrdiny a ocenili na nich nejen dobré, ale i špatné vlastnosti, s nimiž se ztotožnili. Někteří se identifikovali se vzorem na základě skutku, který hrdina vykonal. Jiní se zaměřili na jeho vlastnosti a hodnoty, které představuje.

Zda může mládež obdivovat skutky z doby, jež sama nezažila je možné pouze tehdy, pokud bude žákům podán ucelený historický kontext doby zapomenutých hrdinů, aby se v něm mládež mohla dobře zorientovat. Dále je důležité poskytnout mládeži informace o těchto osobách, jež je mohou inspirovat. Mládež dokáže považovat zapomenuté hrdiny za své vzory, ačkoliv se jedná o vzory z minulosti.

Během diskuse praktické části se žáci do tématu zabrali natolik, že nechtěli pustit ostatní ke slovu, protože se k hrdinům chtěli vyjádřit ve všech směrech. Během rozhovorů projeví svůj kladný i negativní postoj. Někteří dokonce i emoce. Zaujetí příběhy bylo znát i na konci našeho sezení, kdy chtělo pár jedinců z každé třídy poradit zdroje a knihy, ze kterých jsem čerpala, aby si mohli o hrdinech přečíst. Velmi mě potěšil zájem žáků o historii a osudy lidí, jež by mohli sami následovat. Studie rozpracovaná Zimbardem představuje velkou motivaci pro školství. Vyučovat hrdinství. Vidím v tom určitý potenciál, kdy mají dnešní mladí možnost vyzkoušet si situace, které se v jejich životě mohou objevit každý den. Mohou se sami stát osobností a hrdinou, pokud budou vědět, jak na to. Žáci by chtěli, aby se o zapomenutých hrdinech mohli dozvědět více z hodin dějepisu, ve kterých se většinou zmiňují osoby, jež se v učebnicích stále opakují. Pokud by žáci měli o zapomenutých hrdinech z minulosti dostatek informací, měli by v rámci socializace více možností se s nimi identifikovat a následovat je. Stejně tak, pokud budou tito hrdinové připomínáni médii a bude jim dán dostatečný prostor pro prezentaci, mládež je může náležitě ocenit. Hrdinou se nenarodí, musí se jím stát.

Mě samotnou příběhy zapomenutých hrdinů zaujaly natolik, že bych se jimi chtěla do budoucna zabývat. Chtěla bych mládeži, podobně jako nadace William Gladden Foundation, zprostředkovat příběhy hrdinů, podle kterých se mohou učit a inspirovat pro svůj budoucí život. Žáci projeví zájem o více takových hrdinů, proto bych jim je ráda zprostředkovala v rámci hodin dějepisu, ale i různých tematických přednášek. Dnes jsou školní projekty zaměřené převážně na životní prostředí, moderní technologie a robotiku. Projekty zaměřené na hrdiny a výuku hrdinství by ve školství měly dostat stejný prostor pro svou realizaci. Ať už formou přednášky nebo vyprávěním pamětníka. Tím, že se budou žáci vychovávat k hrdinství se může omezit i jejich problematické chování. Dnešní mladí mohou pochopit historické souvislosti a to, proč se máme z historie poučit a dobré příklady následovat. Mladí se sami mohou hrdiny stát a ztratit tak své pochybnosti o tom, že něco nezvládnou.

Práce prohloubila mé znalosti z oblasti historie, a především znalosti o vnímání současné mládeže. Dospěla jsem k tomu, jak mládež uvažuje a hodnotí zajímavé historické osobnosti hodné následování. Žáci si uvědomili, že svůj vzor nemusí nutně mít z médií či sociálních sítí, ale mohou se identifikovat i s historickou osobou z minulosti. Zapomenutí hrdinové splnili svůj účel nejen v historii, ale i dnes jako osoby hodné následování.

Seznam použitých informačních zdrojů

BENDL, Stanislav. *Základy sociální pedagogiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-881-3.

BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Přeložil Ivan OZARČUK. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80-7113-169-5.

BROŽ, Ivan, 1998. *Čermák versus Al Capone*. V Praze: Knižní klub. ISBN 80-7176-825-1.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.

ELKIND, David, 1984. *All grown up and no place to go. Teenagers crisis*. Adisson-Wesley, Reading, Mass.

ERIKSON, E.H., 1964. *Insigh and responsibility*. Norton, New York

FRANCO, BLAU a ZIMBARDO, 2009. Fostering the Heroic Imagination: An Ancient Ideal and a Modern Vision. *Eye on Psi Chi: Special topics* [online]. Spring 2009 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z:

https://static1.squarespace.com/static/5a287a03c027d81ab2da6116/t/5a431b39419202c4d32c2521/1514347327044/PSI_CHI_13_3_blauarticle.pdf

FRANCO, BLAU a ZIMBARDO, 2011. Heroism: A conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism. *General Psychology* [online]. 2011, **15**(2), 99-113 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z:

https://static1.squarespace.com/static/5a287a03c027d81ab2da6116/t/5a3d52a5e2c4836cd19426dc/1513968294758/heroism_franco_blau_zimbardo_rgp.pdf

GILBERT, Guy, 2009. *O dětech a výchově*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-609-4.

GRACIE, Archibald, 1913. *The truth about the Titanic* [online]. 2008. New York: Titanic Publisher [cit. 2021-03-28]. ISBN 9780750947022. Dostupné z: The truth about the Titanic: Gracie, Archibald, 1858-1912: Free Download, Borrow, and Streaming: Internet Archive.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2015. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.

HAVIGHURST, R. J. 1987. Adolescent Culture and Subculture. In: V.B. Van Hasselt, M. Hersen, *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: Pergamon Press, s. 401–412.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HUBÁČEK, Miloš, 1989. *Titanic*. 1. vyd. Praha: Panorama. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 11-051-89.

KOMENSKÝ, Jan Amos, 1992. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. II. Praha: Svoboda. ISBN 80-205-0227-0.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.

MARCIA, J.E. *Development and validation of ego identity status*. In *Journal of Personality and Social Psychology*, 1966, 3, 551-558.

MOTL, Stanislav, 2014. *Cesty za oponu času*. Praha: Eminent. Stopy, fakta, tajemství. ISBN 978-80-7281-486-2.

MOTL, Stanislav, 2018. *Cesty za oponu času*. Praha: Eminent. Stopy, fakta, tajemství. ISBN 978-80-7281-526-5.

MOTL, Stanislav, 2013. *Děti Antonína Kaliny: příběh českého vězně, jehož odvaha překonala sílu smrti*. V Praze: Rybka. ISBN 978-80-87067-31-4.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., dotisk. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-1289-3.

NEW YORK TRANSIT MUZEUM: Her name was Elizabeth Jennings Graham. Do you know her story? *Nytrancitmuseum.org* [online]. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: Elizabeth Jennings Graham – New York Transit Museum (nytrancitmuseum.org)

NOVÁKOVÁ, Eliška, 1971. *Vzory a ideály českého žáka staršího školního věku*. *Pedagogika* [online]. 1971, 21(5), 685-706 [cit. 2021-03-28]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=8715%20title=>

PONĚŠICKÝ, Jan, 2006. *Člověk a jeho postavení ve světě: filozofické otázky – psychologické odpovědi*. V Praze: Triton. ISBN 80-7254-861-1.

POSPÍŠILOVÁ, Helena, ed. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-036-3.

PRUDKÝ, Libor, 2009. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 1998. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-252-1.

REMUNDOVÁ, Ivona. *Hrdinství se lidé mohou naučit, říká přední světový psycholog Philip Zimbardo: Philip Zimbardo o epidemii černého kašle v New Yorku, o obyčejném hrdinství a proč je dobré orientovat se na budoucnost*. Flowee [online]. 9. 10. 2020 [cit. 2021-03-28].

Dostupné z:

<https://www.flowee.cz/clovek/7899-hrdinstvi-se-lide-mohou-naucit-rika-predni-svetovy-psycholog-philip-zimbardo>

ROUSSEAU, Jean-Jacques, 1956. *Emil, alebo, O výchove*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. Knižnica pedagogických klasikov.

ŘÍČAN, Pavel, 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SAK, Petr, 2000. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.

SCHULZ N. CH. *Genius loci*. Krajina, místo, architektura. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.

SKLOOT, Rebecca, 2013. *Nesmrtelný život Henrietty Lacksové: neuvěřitelný příběh buněčné kultury HeLa*. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-2129-7.

SMĚKAL, Vladimír, 2004. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-86598-65-9.

STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita, 2012. *Christian David: 1692-1751: ze života moravského exulanta, zakladatele exulantské obce Herrnhutu v Horní Lužici a spoluzakladatele obnovené Jednoty bratrské*. V Suchdole nad Odrou: Moravian. Moravian. ISBN 978-80-904732-1-8.

ŠUSTEK, Vojtěch, 2012. *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava: edice historických dokumentů*. Praha: Archiv hl. m. Prahy. Documenta Pragensia. ISBN 978-80-86852-48-5.

Titanic makers say sorry. BBC News [online]. 15.4.1998, 1998 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/78839.stm

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VRBA, Rudolf, 2007. *Utekl jsem z Osvětimi*. Vyd. 2. Přeložil Iva HRDLIČKOVÁ, přeložil Tomáš PĚKNÝ. Praha: Sefer. Edice prózy (Sefer). ISBN 978-80-85924-50-3.

VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a Eva SOLLÁROVÁ, ed., 2008. *Sociální psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.

WAGNER, Chuck. *Flight 93 National Memorial* [online]. In: 2007 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/flni/planyourvisit/upload/parkbrochure.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výsledky všech dotazovaných na otázku, jakého hrdinu by byli schopni považovat za svůj vzor.

Tabulka 2: Koho považuješ aktuálně za svůj vzor z časového hlediska?